

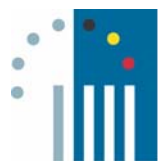

**"De welvaartsevolutie van de bodembescherming in
België en de ons omringende landen"**

Eindrapport AP/16

Natascha Van Mechelen
Kristel Bogaerts
Bea Cantillon

27 april 2007

FEDERAAL WETENSCHAPSBELEID

Dit onderzoeksrapport kwam tot stand in opdracht van de POD Wetenschapsbeleid ten behoeve van het departement FOD Sociale Zekerheid in het kader van het programma '*Actie ter ondersteuning van de strategische prioriteiten van de federale overheid*'.

Dit programma werd in het leven geroepen om snel en efficiënt te kunnen inspelen op de behoeften van de federale overheidsdepartementen inzake gerichte onderzoeksacties van bepaalde duur (6 maanden tot 1 jaar) en/of verkennend onderzoek met betrekking tot strategische gebieden. Het betreft een "horizontale" actie: ze staat open voor de financiering van onderzoeksprojecten binnen de verschillende beleidsthema's die in het kader van de regeringsbeslissingen naar voren worden geschoven.

Inleiding	4
1. Methodologische noot	4
2. De evolutie van de Belgische sociale minima.....	4
3. De evolutie van de Belgische minima in internationaal perspectief	14
4. De wettelijke aanpassingsmechanismen	27
5. Conclusies	31
Tabellenbijlage.....	34

Inleiding

De minimumuitkeringen in de Belgische sociale zekerheid zijn sinds 1983 via de gezondheidsindex automatisch gekoppeld aan de evolutie van de prijzen. In het kader van het Generatiepact besliste de Belgische regering om vanaf 2007 deze uitkeringen elke twee jaar ook aan te passen aan de welvaartsevolutie. Dit onderzoeksrapport gaat de koopkracht- en welvaartsevolutie van de sociale minima in de periode 1970-2006 na en bespreekt de wettelijke aanpassingsmechanismen, zowel in België als in de referentielanden voor onze loonnorm (Duitsland, Frankrijk en Nederland). Bijzondere aandacht gaat naar het verschillend verloop van de uitkeringen voor werknemers en zelfstandigen in België, naar de evolutie van de nettovervangingsratio's in België en zijn onmiddellijke buurlanden en naar het nieuwe wettelijke kader voor welvaartsaanpassingen in België.

1. Methodologische noot

In het onderzoek wordt een brede waaier van *sociale minima* betrokken, met name de vervangingsinkomens voor werknemers (de rust- en overlevingspensioenen (bij een loopbaan van minstens 2/3 van een volledige loopbaan), de invaliditeitsuitkeringen (voor regelmatige werknemers, vanaf tweede jaar arbeidsongeschiktheid) en de werkloosheidsuitkeringen) en zelfstandigen (de rust- en overlevingspensioenen en de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen), alsook de bijstandsuitkeringen voor personen op actieve leeftijd (het leefloon) en ouderen (de inkomensgarantie voor ouderen).

De *koopkrachte*evolutie van deze sociale minima zullen we evalueren aan de hand van de evolutie in reële termen, en dit ten opzichte van de index der consumptieprijzen (niet de gezondheidsindex). De mate waarin de uitkeringen de algemene *welvaart* gevolgd hebben zullen we op twee manieren in kaart brengen. Ten eerste vergelijken we de evolutie van de uitkeringen met de ontwikkeling van het Netto Nationaal Inkomen per hoofd van de bevolking. Ten tweede wordt de evolutie van de uitkeringen ten opzichte van de gemiddelde lonen nagegaan.

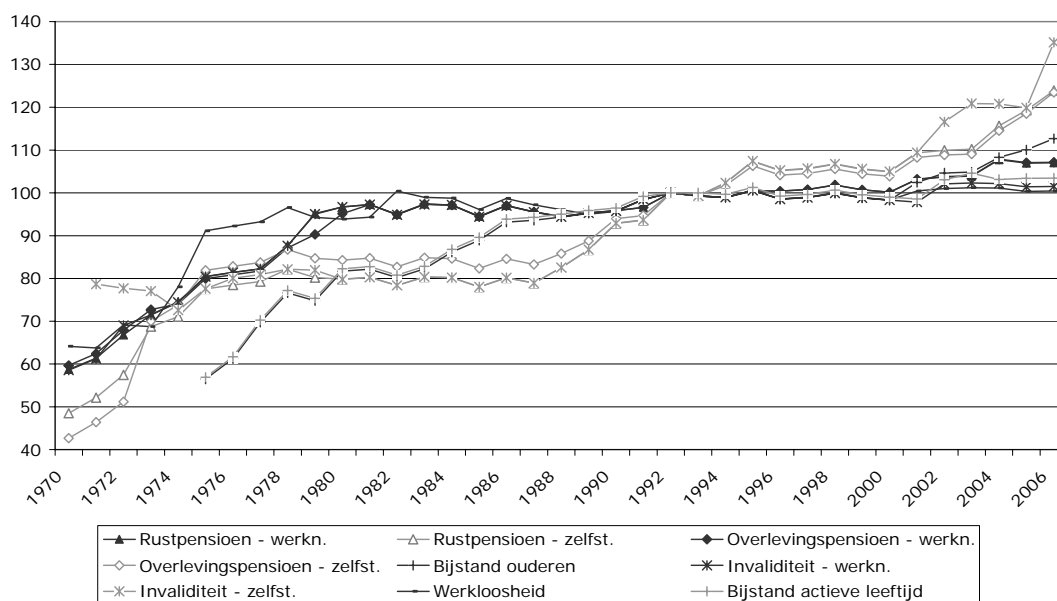
Dit rapport vergelijkt de evolutie van de uitkeringen met de ontwikkeling van zowel de bruto- als de nettolonen. Voor de berekening van de *netto*-uitkeringen en de nettolonen maken we gebruik van de standaardsimulatiemethode. Dit betekent dat voor een aantal hypothetische gezinstypes, met uiteenlopende loon- en uitkeringsniveaus, het netto beschikbare gezinsinkomen wordt berekend; dit is de bruto-uitkering of het bruto-loon (inclusief vakantiegeld), minus de inkomensbelastingen, de lokale belastingen en de sociale bijdragen, plus eventuele kinderbijslagen en huisvestingstoelagen. De *inactiviteitsval* meten we in deze tekst met behulp van de verhouding tussen de nettominimumuitkeringen en het nettominimumloon.

2. De evolutie van de Belgische sociale minima

Figuur 1 geeft aan dat de *koopkracht* van de Belgische sociale minima vandaag gevoelig groter is dan begin jaren 1970. In het verloop van de werknemersuitkeringen sinds 1970 kunnen we twee belangrijke periodes onderscheiden: een korte 'manische' periode gekenmerkt door uitzonderlijke stijgingen (de jaren 1970) en de lange periode van stagnatie

(de jaren 1980 en 1990) (Cantillon et al, 2003¹). De bijstandsuitkeringen hielden de stijgende tendens van de jaren 1970 aan tot aan het begin van de negentiger jaren en vervolgens kenden zij een gelijkaardig verloop als de sociale zekerheidsuitkeringen voor werknemers. De minima voor zelfstandigen kenden meerdere periodes van koopkrachtwinst (de jaren 1970, de jaren 1988-1995, en opnieuw sinds 2001) en koopkrachtstabiliteit (de jaren 1980 en de jaren 1996-2000).

Figure 1 De koopkrachtevolutie van de Belgische sociale minima (gezinshoofd*) (januari 1992=100)

*Alleenstaande voor overlevingspensioenen

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

In de periode 2000-2006 werden bijna alle minimumuitkeringen verhoogd bovenop de wettelijke indexaanpassingen: de minimumpensioenen voor werknemers en zelfstandigen, de minima voor invalide werknemers en zelfstandigen, de forfaitaire uitkeringen voor primaire arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen, de minima voor werkloze alleenstaanden en werkloze gezinshoofden, de bestaansminima/leeflonen, de inkomensgarantie voor ouderen,... (zie tabel 1). Alhoewel deze verhogingen veelal veel minder groot waren dan in de jaren 1970, werd de bodem van de Belgische welvaartsstaat in deze periode substantieel opgehoogd, voor de meeste uitkeringscategorieën althans. De koopkracht van de minima voor zelfstandigen lag in 2006 18% (voor gepensioneerden) tot 29% (voor invaliden) hoger dan in 2000 (zie tabel 2). In de werknemersregelingen stegen de minima veel minder snel: de reële groei van de minimumpensioenen bedroeg 7%, die van de minima voor werklozen en invaliden slechts 2 à 3%. Ook in de bijstand stegen de uitkeringen voor ouderen (15%) veel sterker dan de uitkeringen voor personen op actieve leeftijd (5%).

¹ Cantillon, B., Marx, I., De Maesschalck, V. (2003), *De bodem van de welvaartsstaat van 1970 tot nu, en daarna*, Antwerpen: Ufsia, Centrum voor Sociaal Beleid.

<http://webhost.ua.ac.be/csb/index.php?pg=29&idrec=24&act=2&sk=3&dr=2&filter=2003&zoekterm=>

Tabel 1 Bovenwettelijke verhogingen van de Belgische sociale minima

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rust- en overlevingspensioen							
Verhoging van gewaarborgd minimumbedrag van het rust- en overlevingspensioen voor werknemers	x			x			
Verhoging van gewaarborgd minimumbedrag van het rust- en overlevingspensioen voor zelfstandigen				x		x	
Inkomensgarantie ouderen (IGO)							
Verhoging van gewaarborgd inkomen voor bejaarden	x						
Verhoging bij de omvorming van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden naar het IGO		x					
Verhoging van het IGO				x	x	x	x
Invaliditeit							
Verhoging van de minimale daguitkeringen voor werknemers		x					
Verhoging van de minimale daguitkeringen voor alleenstaande werknemers				x			
Verhoging van de minimale daguitkeringen voor zelfstandigen	x		x	x			x
Werkloosheid							
Verhoging van de minimumdaguitkering voor alleenwonenden	x	x					
Verhoging van de minimale uitkering voor werknemers met gezinslast		x					
Verhoging minima van samenwonenden			x				
Verhoging forfait derde periode samenwonenden			x				
Leefloon							
Verhoging van 4% bij de omvorming van het bestaansminimum naar het leefloon			x				
Verhoging van 1%					x		x

Ook als we het verloop van de sociale minima vergelijken met de ontwikkeling van het *algemene welvaartspeil*, blijken de verschillen tussen de diverse regelingen groot. De meeste minimumuitkeringen voor werknemers, alsook de bijstandsuitkeringen, groeiden in de periode 1970-1985 sneller dan de gemiddelde lonen (zie figuur 2). Maar vanaf het midden van de 80'er jaren liepen zij een achterstand op bij de algemene welvaartsstijging. In 1999 hadden alle sociale minima voor werknemers een niveau bereikt dat, vergeleken met het gemiddeld loon, 10% tot 15% lager ligt dan in 1986. De verhogingen van de minima sinds 2000 zorgden voor een trendbreuk in de welvaartsevolutie van de minimumpensioenen en vooral van de inkomenswaarborg voor ouderen. Het welvaartsniveau van de bijstandsuitkering voor ouderen lag in 2006 terug op hetzelfde niveau als in 1992. Maar het welvaartspeil van invalide werknemers en werklozen bleef afnemen. De verhogingen van het leefloon zorgden voor afwisselende periodes van welvaartswinst, -verlies en –stabiliteit.

Tabel 2 De koopkracht- en welvaartsevolutie van de Belgische sociale minima, januari 2000-januari 2006* (2000=100)

	Koopkracht- evolutie	Welvaartsevolutie (in % gemiddeld loon)	Welvaartsevolutie (in % NNI per capita)
Rustpensioen - werknemers	107	101	104
Rustpensioen – zelfstandigen	118	112	111
Overlevingspensioen – werknemers	107	101	105
Overlevingspensioen – zelfst.	119	113	112
Bijstand ouderen	115	109	110
Invaliditeit – werknemers	103	98	101
Invaliditeit – zelfstandigen	129	122	112
Werkloosheid (kort- en langdurig)	102	97	100
Bijstand actieve leeftijd	105	99	102

* In % van het Netto nationaal inkomen per capita: 2000-2005.

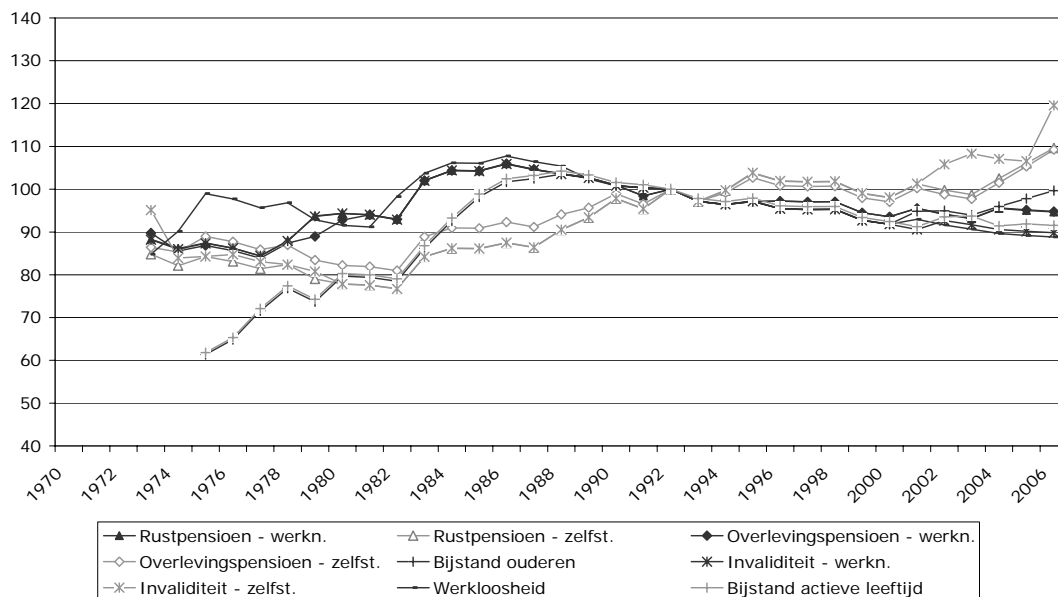
De minima voor *zelfstandigen* kenden in de jaren 1970 en 1980 een ander verloop dan de werknemers- en bijstandsuitkeringen. In de jaren 1970 waren de verhogingen van de zelfstandigenuitkeringen niet voldoende om de algemene welvaartsstijging bij te houden. Dit was wel het geval gedurende de periode 1988-1995. In 1999 lag het niveau van de zelfstandigenuitkeringen, in vergelijking met de gemiddelde lonen, 6% tot 13% hoger dan in 1986. Ook in de periode 2000-2006 groeiden de minima voor zelfstandigen veel sneller dan de gemiddelde lonen.

Ten opzichte van het *nationaal inkomen* maken de bruto-uitkeringen eenzelfde beweging, zij het dat de daling van de minima voor werknemers sinds midden jaren '80 groter is en de stijging van de minima voor zelfstandigen minder groot (zie figuur 3).

De figuren 4 tot 7 illustreren voor een aantal gezinstypes de evolutie van de kloof tussen de netto-uitkeringen en het *netto gemiddelde loon*². Alle minima (behalve de invaliditeitsuitkeringen voor zelfstandigen) hebben in de *periode 1992-2001* een zekere achterstand opgebouwd op het netto gemiddelde loon. De grootste welvaarterosie werd opgetekend in de bijstandstelsels en werknemersregelingen, met name voor de invaliditeitsuitkeringen en de werkloosheidsvergoedingen. Een werkloos gezinshoofd zonder kinderen zag zijn netto-uitkering in deze periode dalen van 49% naar 43% van het netto gemiddeld loon; een invalide gezinshoofd zonder kinderen van 56% naar 48%. Voor de zelfstandigenuitkeringen was het welvaartsverlies veelal minder groot dan voor de werknemers. Het netto-inkomen van een zelfstandig gezinshoofd met een minimumpensioen verminderde van 44% naar 42% van het netto gemiddeld loon, terwijl dat van een gelijkaardig werknemer daalde van 59% naar 54%. Het netto-inkomen van invalide zelfstandigen werd in deze periode zelfs zodanig verhoogd dat het de ontwikkeling van het netto gemiddelde loon kon bijhouden.

² Deze standaardsimulaties (figuren 4 tot 7) zijn gebaseerd op surveygegevens over het gemiddeld loon voor een voltijds werkende man. Ze zijn niet vergelijkbaar met de tijdreeksen met de bruto-lonen (figuur 2), die gebaseerd zijn op administratieve gegevens over de loonmassa per voltijds equivalent, mannen en vrouwen samen.

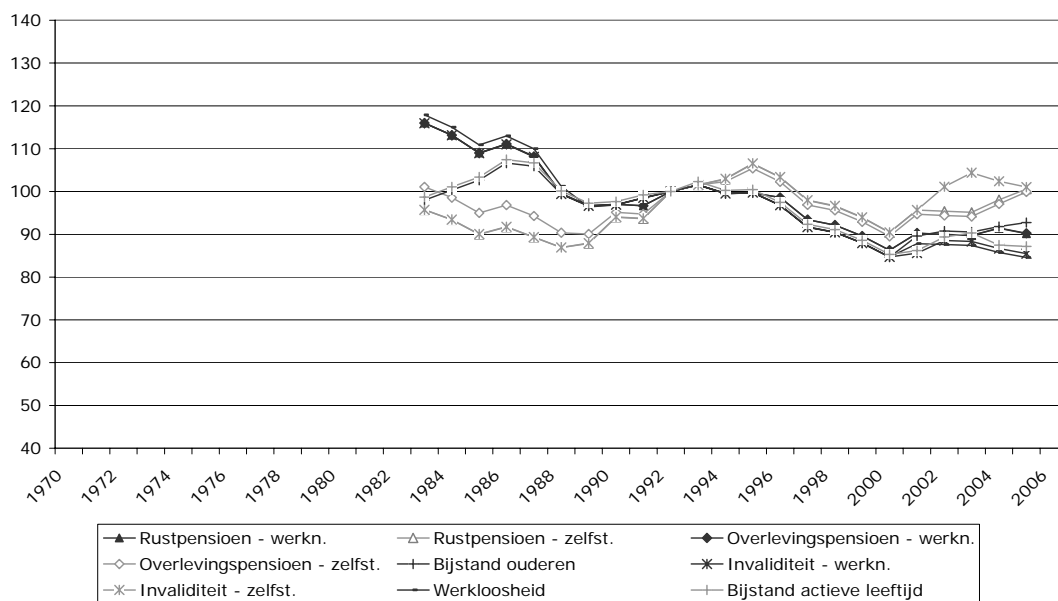
Figuur 2 De welvaartsevolutie van de Belgische sociale minima (in % van gemiddeld loon) (gezinshoofd*) (januari 1992=100)

*Alleenstaande voor overlevingspensioenen.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

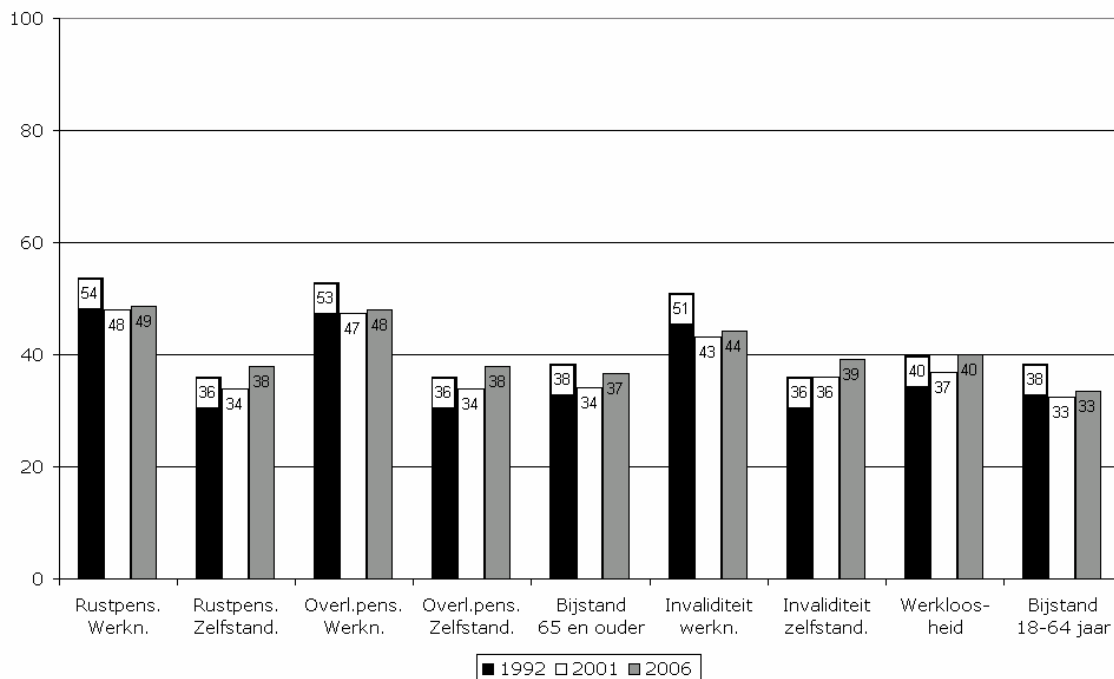
Figuur 3 De welvaartsevolutie van de Belgische sociale minima (in % van netto nationaal inkomen per capita) (gezinshoofd*) (januari 1992=100)

*Alleenstaande voor overlevingspensioenen.

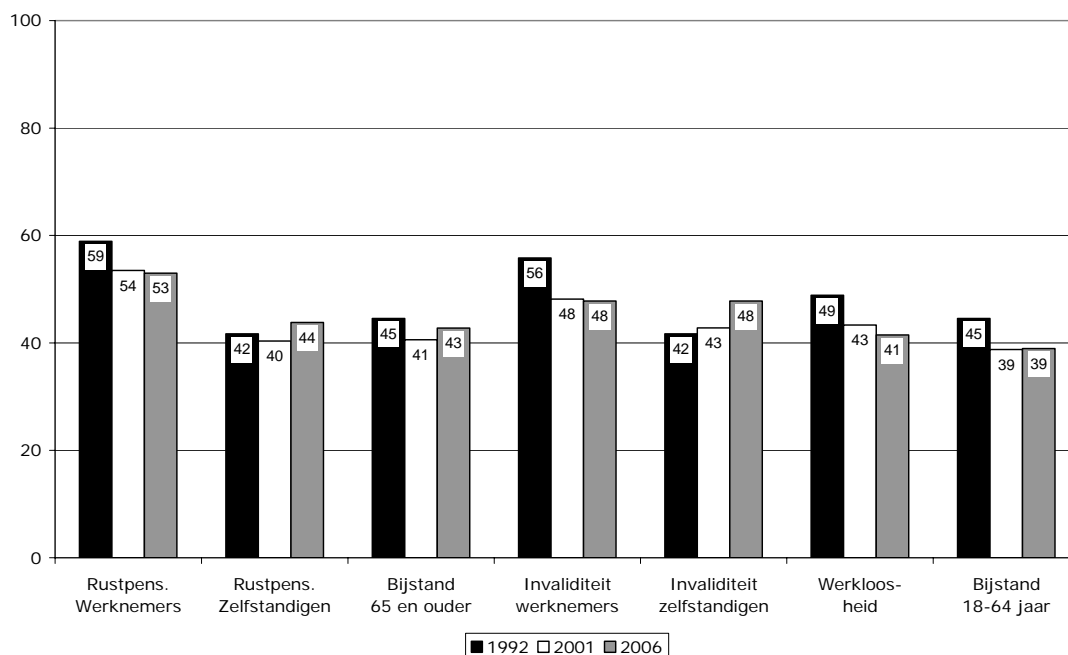
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 4 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, 1992-2006

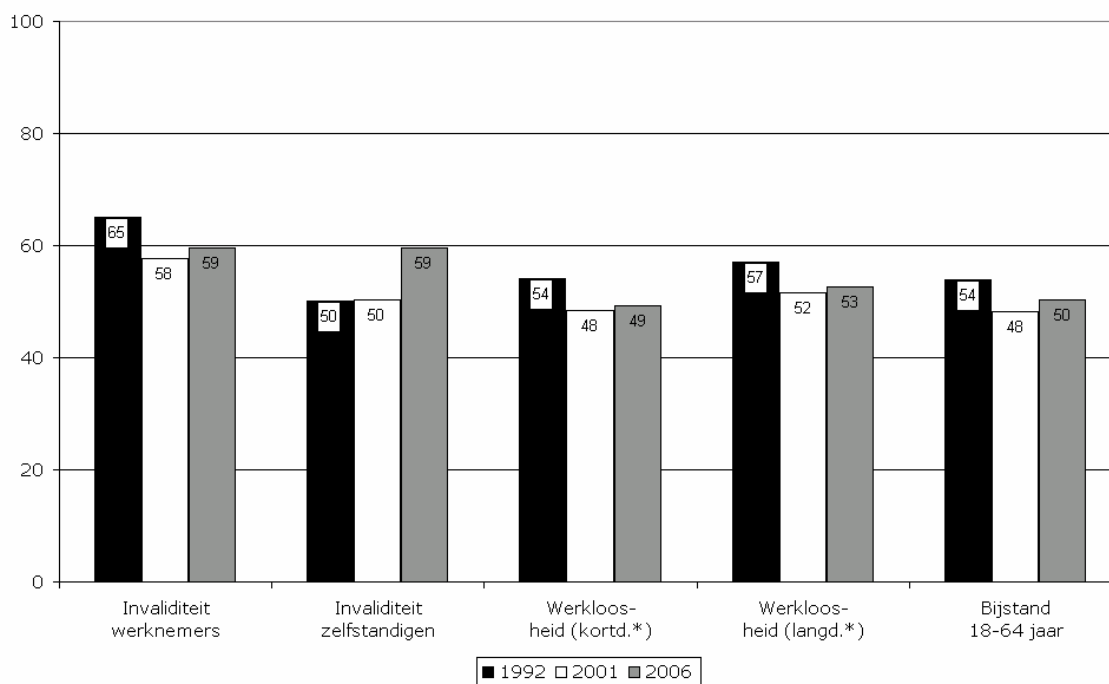
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 5 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, 1992-2006

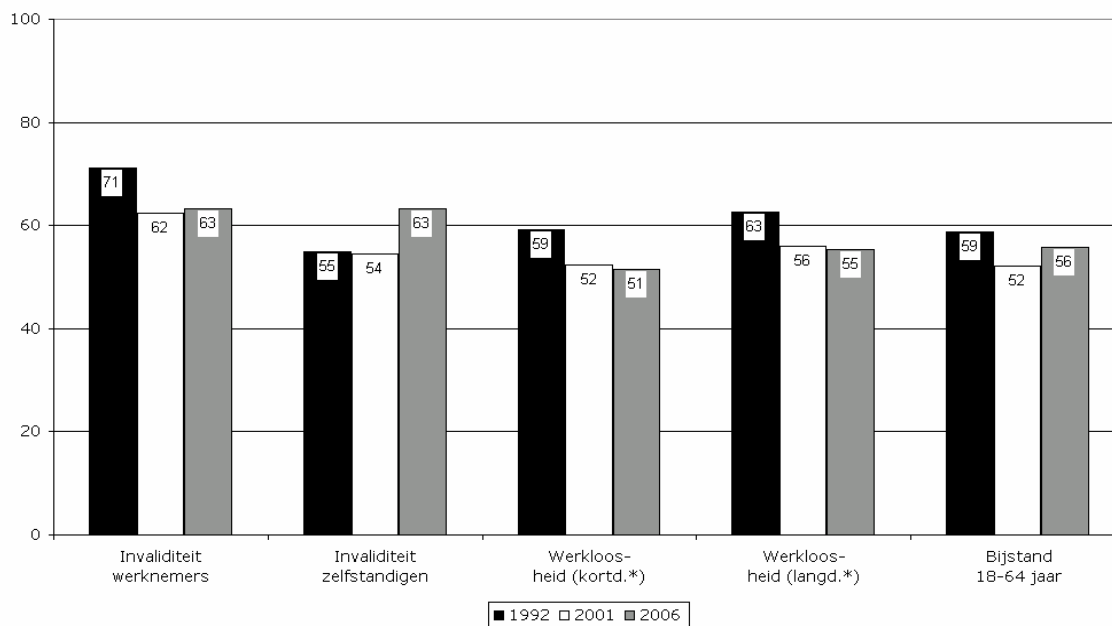
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 6 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met 2 kinderen met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, 1992-2006

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 7 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met 2 kinderen met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, 1991-2006

* Voor gezinnen met kinderen is het netto beschikbaar inkomen afhankelijk van de werkloosheidsduur: vanaf de 7de maand hebben werklozen recht op een gewaarborgde kinderbijslag.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

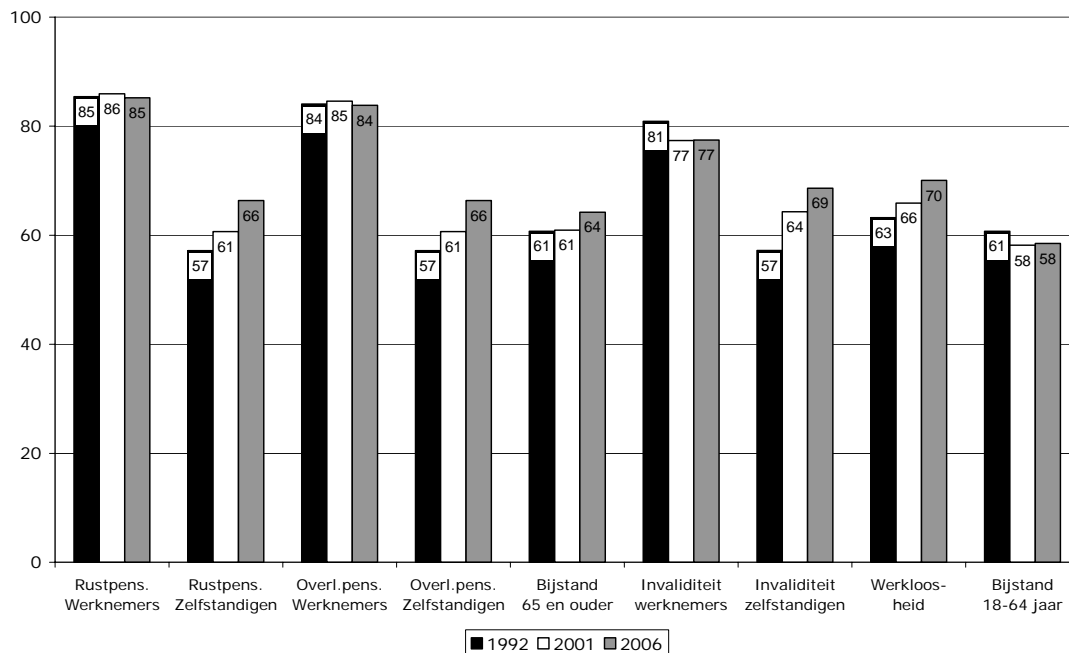
Tussen 2001 en 2006 stegen alle nettominimumuitkeringen voor zelfstandigen zelfs sneller dan het netto gemiddeld loon. In de werknemersregelingen en de bijstandsstelsels bleef de kloof tussen de sociale minima en nettolonen min of meer constant. Enkel de inkomenswaarborg voor ouderen werd voldoende verhoogd om ook het welvaartsniveau van deze uitkeringscategorie te doen stijgen van 41% naar 43% van het netto gemiddeld loon. De koopkracht- en welvaartsevolutie van de werkloosheidsuitkeringen verschilde evenwel sterk naar gezinstype. Dankzij de extra verhogingen voor alleenstaande werklozen bereikte deze categorie in 2006 weer het welvaartsniveau van in 1992 (40% van het netto gemiddeld loon). Het netto-inkomen van werkloze gezinshoofden zonder kinderen daalde verder van 43% naar 41% van het netto gemiddeld loon. Voor de andere uitkeringscategoriën bleef deze verhouding nagenoeg constant. De hervormingen van het leefloon kwamen vooral de welvaart van de eenoudergezinnen ten goede, voor de andere gezinstypes verbeterde het welvaartsniveau tussen juni 2001 en juni 2006 licht.

Ondanks de welvaartsgroei tussen 2001 en 2006 blijven de sociale minima voor oudere zelfstandigen ver beneden de minimumuitkeringen voor werknemers liggen. Het netto-inkomen van een zelfstandig gezinshoofd met een minimumpensioen is tussen 2001 en 2006 van 42% van het gemiddeld loon geëvolueerd naar 44% van het gemiddeld loon. Maar dit is amper hoger dan de inkomenswaarborg voor ouderen (43%). Voor een gelijkaardige werknemer met rust bedraagt deze verhouding 53%. Ook het minimum voor weduwen en weduwnaars van zelfstandigen ligt nauwelijks boven de IGO. Alleen invalide zelfstandigen hebben sinds januari 2006 een even hoog inkomen als invalide werknemers, tenzij ze alleenstaand zijn zonder gezinslast.

Nog opmerkelijk is dat langdurig werkloze ouders en bijstandsgerechtigden met kinderen dankzij de verhoogde of gewaarborgde kinderbijslag een hoger inkomen hebben dan kortdurig werklozen. Het inkomen van bijstandsgerechtigde eenoudergezinnen is zelfs hoger dan dat van kortdurig én langdurig werkloze alleenstaande ouders, als gevolg van het belastingkrediet voor kinderen ten laste.

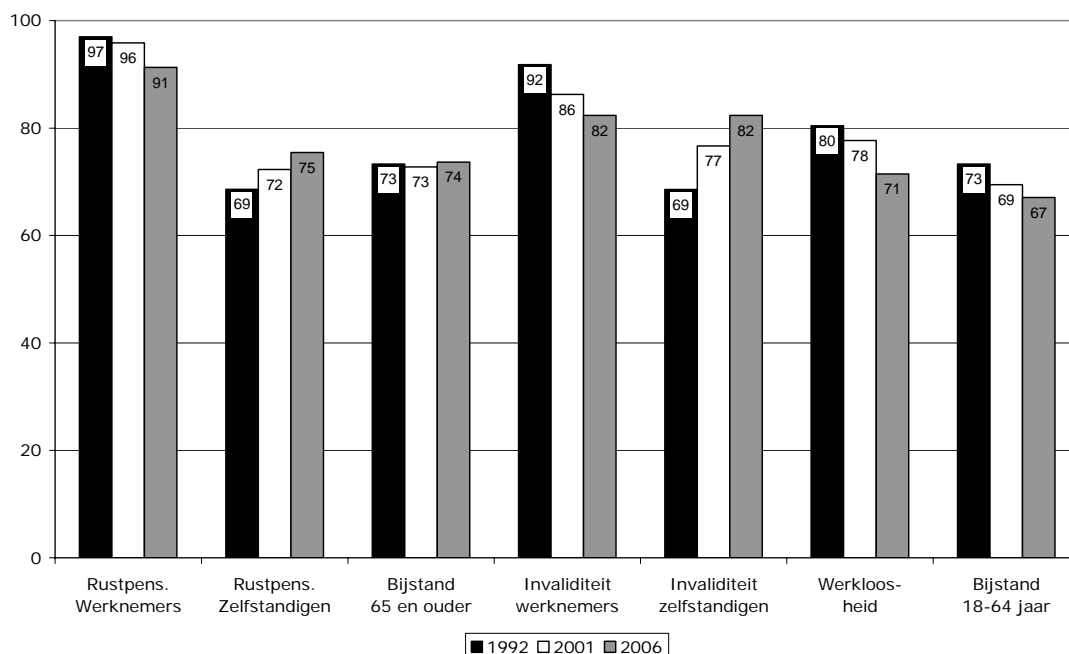
De figuren 8 tot 11 geven een beeld van de *inactiviteitsval* voor de Belgische minimumuitkeringen door de netto-uitkeringen te verhouden tot het nettominimumloon voor een voltijdse baan. De afstand tussen minimumuitkeringen en minimumloon varieert zeer sterk naargelang het uitkeringstype en het gezinstype. De inactiviteitsval is doorgaans het grootst voor pensioengerechtigden in het werknemersstelsel, voor invaliden en voor eenoudergezinnen, en het minst groot voor bijstandsgerechtigden en alleenstaanden. Bijvoorbeeld: het inkomen van een alleenstaande ouder met twee kinderen en een invaliditeitsuitkering is in 2006 bijna even hoog (98%) als het netto-inkomen van een alleenstaande ouder met een minimumloon; voor eenoudergezinnen met een leefloon bedraagt deze verhouding 86%. Of nog: de minimumuitkering voor een alleenstaande zonder kinderen bedraagt in het geval van pensionering in het werknemersstelsel 85% van het nettominimumloon, in geval van invaliditeit 69% tot 77% (voor respectievelijk zelfstandigen en werknemers), bij werkloosheid 70% en in geval van een bijstandsuitkering 58% tot 64% (in geval van respectievelijk leefloon en IGO).

Figuur 8 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, 1992-2006.

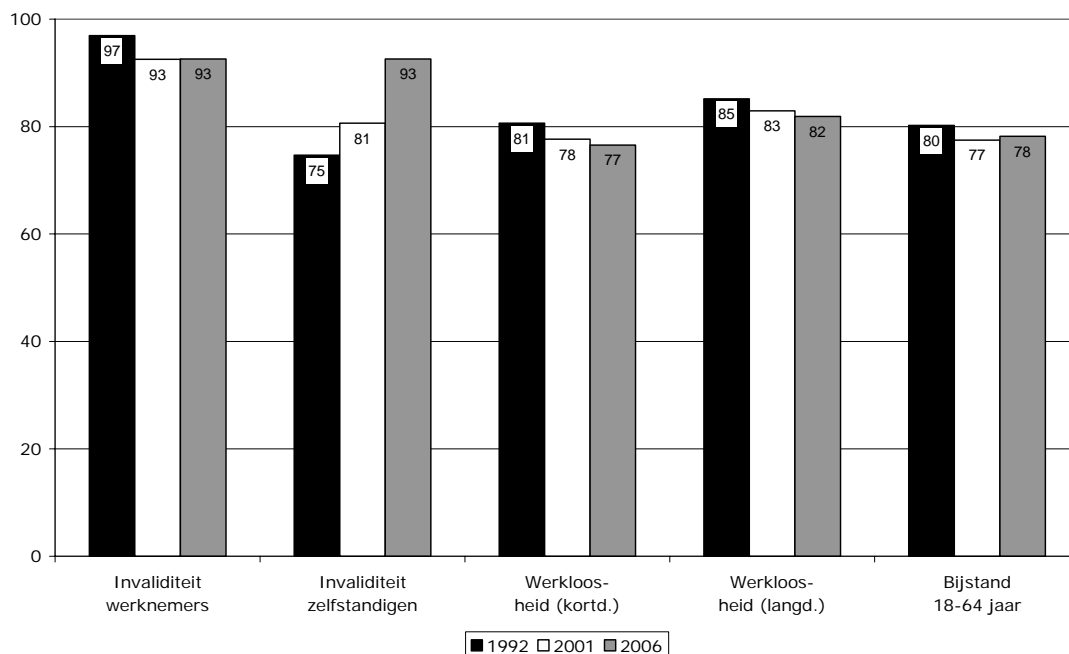
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleek

Figuur 9 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, 1992-2006.

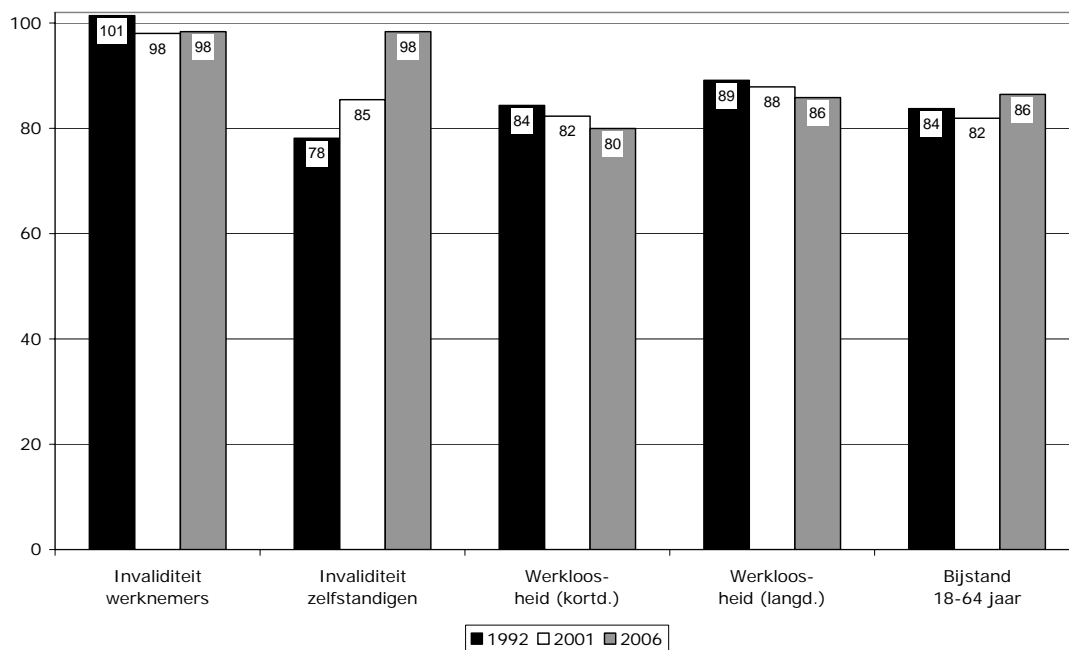
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleek

Figuur 10 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met 2 kinderen en met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, 1992-2006.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleecq

Figuur 11 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met twee kinderen en met een minimumuitkering (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, 1992-2006.

* Voor gezinnen met kinderen is het netto beschikbaar inkomen afhankelijk van de werkloosheidsduur: vanaf de 7de maand hebben werklozen recht op een gewaarborgde kinderbijslag.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleecq

Hoe is de afstand tussen de nettominimumuitkeringen en het nettominimumloon geëvolueerd sinds 1992? Doordat de minimumuitkeringen voor *werknemers op beroepactieve leeftijd* tussen 1992 en 2001 enkel aangepast werden aan de prijsevolutie én doordat minimumloners sinds het eind jaren 1990 bovenop de indexaanpassingen van hun brutoloon hebben kunnen profiteren van bijkomende lastenverlagingen voor lage lonen nam de spanning tussen de netto-uitkeringen en het nettominimumloon voor deze bevolkingscategorie af (d.w.z. de afstand tussen beide werd groter). In de periode 2001-2006 bleef in het werknemersstelsel de kloof tussen minimumuitkeringen en minimumloon voor de meeste gezinshoofden op actieve leeftijd min of meer constant: de minima voor bijstandsgerechtigden, werklozen en invalide werknemers kenden een reële groei van 2 tot 5 %, en de nettominimumlonen stegen ongeveer even sterk tengevolge van verdere lastenverlagingen (de werkbonus). Uitzonderingen zijn vooral de koppels zonder kinderen; de minima voor dit gezinstype groeiden ook na 2001 veel minder snel dan het nettominimumloon. Voor slechts een aantal gezinstypes (alleenstaande werklozen en eenoudergezinnen met een bijstandsuitkering) nam de verhouding tussen nettominimumuitkeringen en nettominimumloon weer toe. De algemene vaststelling voor de periode 1992 – 2006 is dat de inactiviteitsval voor personen op actieve leeftijd afgenomen is.

Doordat de herwaardering van de werknemerspensioenen en de bijstandsuitkering voor *ouderen* eerder ingezet is dan voor de uitkeringen voor personen op actieve leeftijd, is de kloof tussen minimumuitkeringen en minimumloon voor ouderen in de periode 1992-2006 nauwelijks gewijzigd. Alleen het rustpensioen voor koppels steeg in de periode 2001-2006 veel minder snel dan de andere minima voor ouderen, waardoor het een lichte achterstand opliep ten opzichte van het minimumloon.

Voor de *zelfstandigen* zijn alle minima gedurende de eerste helft van de jaren 1990 en in de periode 2000-2005 zo sterk toegenomen, dat de kloof tussen uitkeringen en het minimumloon alsmat kleiner is geworden. Niettemin is de inactiviteitsval voor zelfstandigen nog steeds veel minder groot dan voor werknemers.

3. De evolutie van de Belgische minima in internationaal perspectief

In de volgende figuren vergelijken we de koopkracht- en welvaartsevolutie van de Belgische minima met die van de minimumuitkeringen in Duitsland, Frankrijk en Nederland. Elk van deze vier landen behoort tot de Europese kopgroep van negen landen met een hoog en relatief gelijk verdeeld welvaartsniveau, zonder het hoge beschermingsniveau van de Scandinavische welvaartsstaten te halen (zie Cantillon et al, 2007³). Met name België, Duitsland en Frankrijk scoren zowel op het vlak van tewerkstelling als op het vlak van de bestrijding van armoede middelmatig tot zwak.

Figuur 12 toont de koopkrachtontwikkeling van de brutominimumuitkeringen voor *ouderen* sinds 1970/1975 in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland. Het Duitse pensioenstelsel voorziet geen minimumuitkeringen; de feitelijke bodem voor ouderen is een bijstandsuitkering, de ‘Grundsicherung im Alter und bei Erwerbsminderung’. Voor Frankrijk volgen we het ‘Minimum Vieillesse’. De minimumpensioenen worden berekend als een percentage van deze bijstandsuitkering voor 65-plussers en kennen bijgevolg hetzelfde

³ Cantillon B., Marx I., Rottiers S., Van Rie T. (2007) Een vergelijking van België met de Europese kopgroep: Postremus inter pares. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck. <http://webhost.ua.ac.be/csb/index.php?pg=29&idrec=86&act=2&sk=3&dr=2&filter=2007&zoekterm=>

verloop⁴. De Nederlandse rust- en overlevingspensioenen maken deel uit van een volksverzekeringssysteem. Personen zonder arbeidsprestaties genieten er dezelfde uitkering als werknemers of zelfstandigen met een volledige loopbaan; een afzonderlijk systeem van middelgetoetste uitkeringen is er bijgevolg niet.

Figuur 13 brengt de koopkrachtevolutie van de sociale minima voor *invaliden* en personen op *actieve leeftijd* in kaart. Het minimum voor invaliden in Duitsland is de bijstandsuitkering voor ouderen (cf. supra), verhoogd met een welbepaald percentage. Het minimum voor werklozen is er de ‘Arbeitslosengeld II’, de standaarduitkering voor langdurig werklozen, die afhankelijk is van een middelentoets. Deze bijstandsuitkering voor werklozen komt in bedrag en condities volledig overeen met de algemene bijstandsuitkering, de ‘Hilfe zum Lebensunterhalt’. In Frankrijk vallen invaliden in de praktijk terug op het ‘minimum vieillesse’ (cf. supra). Het minimum voor werklozen is de algemene bijstandsuitkering, de ‘Revenu Minimum d’Insertion’ (RMI)⁵. In Nederland is de bijstandsuitkering, sinds 2004 geregeld door de Wet Werk en Bijstand (WWB), het algemene minimum voor personen op actieve leeftijd, inclusief werklozen en invaliden.

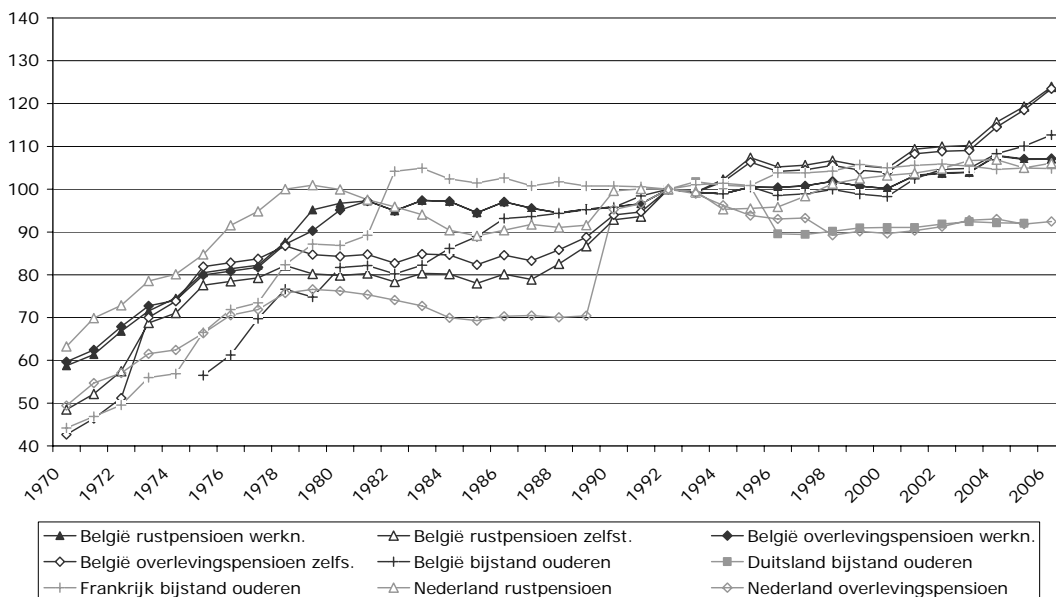
Net zoals in België werd ook in Nederland en Frankrijk de bodem van de welvaartsstaat gedurende de jaren '70 substantieel opgehoogd (onze gegevens voor Duitsland gaan niet zo ver terug in de tijd). In Frankrijk verdubbelde de koopkracht van het ‘minimum vieillesse’ (en dus van het minimumpensioen) tussen 1972 en 1982. Sindsdien wordt deze uitkering, alsook het RMI vanaf zijn invoering in 1989, zoals de wet voorziet jaarlijks aangepast aan de inflatie. Sporadisch worden ook de basisbedragen opgetrokken, maar dergelijke bovenwettelijke aanpassingen verhogen de koopkracht zelden substantieel. Jaarlijks bedroeg de reële groei van de meeste Franse minima tussen 1992 en 2005 gemiddeld 0,4% (zie tabel 3).

In Nederland volgde na de stijging van de minimumpensioenen in de jaren '70 een periode van koopkrachtverlies (1980-1985). Ook de verhoging van de minimumpensioenen (vooral de overlevingspensioenen) van begin jaren '90 wordt midden jaren '90 gevolgd door een reële daling, als gevolg van de bevrozing van het minimumloon in de periode 1993-1995. Wettelijk zijn de sociale uitkeringen immers gekoppeld aan het nettominimumloon, dat op zijn beurt verbonden is aan de ontwikkeling van de contractlonen. Tussen 1993-1995 werd dit aanpassingsmechanisme een tijdlang uitgeschakeld uit vrees voor een buitensporige groei van de sociale uitgaven tengevolge van de toenmalige bovenmatige loonontwikkelingen. De meeste Nederlandse uitkeringen pikken vanaf 1995 (1998 voor de overlevingspensioenen) weer aan bij de evolutie van de lonen, waardoor hun koopkracht veelal toeneemt, al blijven aanpassingen aan de basisbedragen af en toe voor een reële daling zorgen (bv. bij de invoering van de nieuwe bijstandswet in

⁴ Bovendien vormt de ‘minimum vieillesse’ de werkelijke bodem voor ouderen in Frankrijk. De minimumpensioenen zijn immers lager dan deze bijstandsuitkering en worden voor gerechtigden met onvoldoende bestaansmiddelen aangevuld tot het niveau van de ‘minimum vieillesse’.

⁵ Voor de minimum-invaliditeitsuitkeringen gelden dezelfde bedenkingen als eerder gemaakt bij de minimumpensioenen. In het werkloosheidsstelsel ontbreekt minimumuitkering.

Figuur 12 De koopkrachtevolutie van de sociale minima voor ouderen in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland (gezinshoofd) (1992=100)

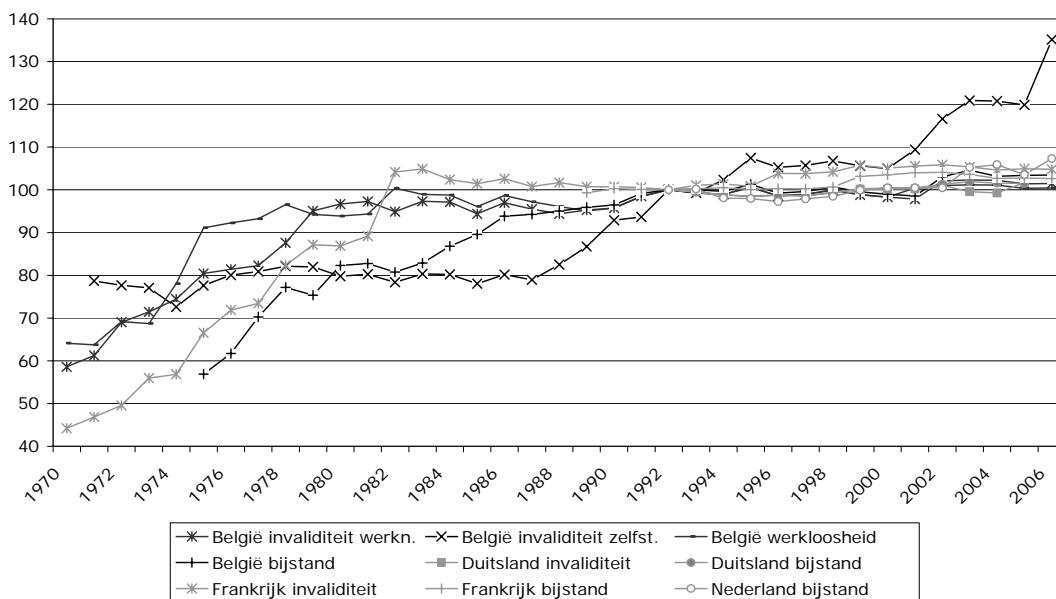

Voetnoot:

Alleenstaande voor overlevingspensioenen. Nettobedragen (incl. huisvestingstoelagen) voor Duitsland.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 13 De koopkrachtevolutie van de sociale minima voor personen op actieve leeftijd in België, Nederland en Frankrijk (gezinshoofd) (1992=100)

Voetnoot:

De Nederlandse bijstandsbedragen worden enkel uitgedrukt in nettobedragen. Nettobedragen (incl. huisvestingstoelagen) voor Duitsland.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Tabel 3 De gemiddelde jaarlijkse groei van de sociale minima in België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1992-2005 (%)

	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Reële groei				
Rustpensioen werknemers	0,8	- 0,6	0,4	0,6
Rustpensioen zelfstandigen	1,6	- 0,6	0,4	0,6
Overlevingspensioen werknemers	0,8	- 0,6	0,4	-0,4
Overlevingspensioen zelfstandigen	1,6	- 0,6	0,4	-0,4
Bijstand ouderen	1,0	- 0,6	0,4	
Invaliditeit werknemers	0,3	0,1	0,4	0,5
Invaliditeit zelfstandigen	1,6	0,1	0,4	0,5
Werkloosheid	0,3	0,1	0,2	0,5
Bijstand actieve leeftijd	0,5	0,1	0,2	0,5
Welvaartsgroei				
(in % van gemiddeld brutoloon)				
Rustpensioen werknemers	-0,4	-2,0	-0,4	-1,0
Rustpensioen zelfstandigen	0,5	-2,0	-0,4	-1,0
Overlevingspensioen werknemers	-0,4	-2,0	-0,4	-2,0
Overlevingspensioen zelfstandigen	0,4	-2,0	-0,4	-2,0
Bijstand ouderen	-0,2	-2,0	-0,4	
Invaliditeit werknemers	-0,8	-1,2	-0,5	-2,4
Invaliditeit zelfstandigen	0,5	-1,2	-0,5	-2,4
Werkloosheid	-0,9	-1,2	-0,5	-1,1
Bijstand actieve leeftijd	-0,6	-1,2	-0,5	-1,1
Welvaartsgroei				
(in % van NNI per capita)				
Rustpensioen werknemers	-0,8	-1,0	-0,8	- 1,6
Rustpensioen zelfstandigen	0,0	-1,0	-0,8	-1,6
Overlevingspensioen werknemers	-0,8	-1,0	-0,8	- 2,6
Overlevingspensioen zelfstandigen	0,0	-1,0	-0,8	-2,6
Bijstand ouderen	-0,6	-1,0	-0,8	
Invaliditeit werknemers	-1,2	-0,3	- 1,0	- 3,0
Invaliditeit zelfstandigen	0,1	-0,3	- 1,0	-3,0
Werkloosheid	-1,3	-0,3	- 1,0	-1,7
Bijstand actieve leeftijd	-1,1	-0,3	- 1,0	- 1,7

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

2004). In de periode 1992-2005 zijn de minima, behalve voor de overlevingspensioenen, jaarlijks gemiddeld met ongeveer 0,5% gegroeid.

In Duitsland is de koopkracht van de bijstandsuitkeringen voor personen op actieve leeftijd sinds 1992 min of meer constant gebleven. De gemiddelde jaarlijkse reële groei bedraagt 0,1%. In de minimumuitkering van ouderen daarentegen werd midden jaren 90 drastisch gesnoeid. Toen werd de extra toelage voor ouderen afgeschaft, zodat de bijstandsuitkering voor ouderen sindsdien gelijk is aan de bijstandsuitkering voor personen op actieve leeftijd. Alleen voor invaliden bleef de aanvullende toelage bovenop de algemene bijstandsuitkering bestaan.

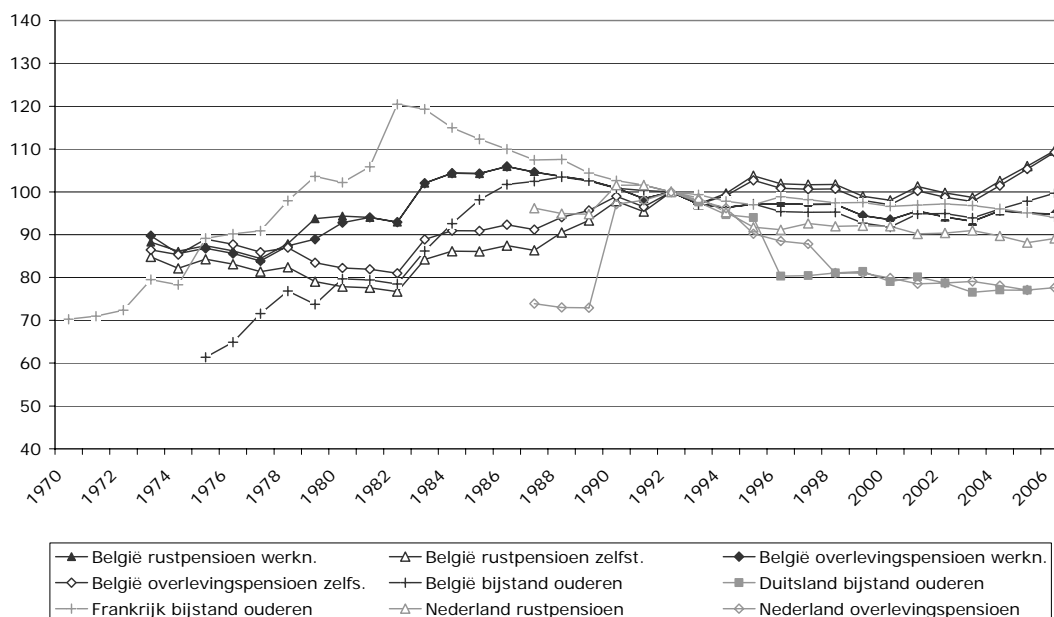
Als tussentijdse conclusie kunnen we stellen dat in de Belgische werknemersstelsel en bijstandsregelingen het tempo van de reële groei van de bruto minimumuitkeringen in de periode 1992-2006 weinig afwijkt van de gemiddelde jaarlijkse groei van de sociale minima in Duitsland, Frankrijk of Nederland, zij het dat de koopkracht van de minima voor ouderen in België telkens iets sneller groeide dan in onze buurlanden.

Het welvaartsniveau van de bruto sociale uitkeringen is in Nederland en Frankrijk – net zoals in België - sinds het begin van de jaren '80 sterk achteruitgegaan (zie figuren 14 tot 17). In Frankrijk, waar de sociale minima sinds 1982 nauwgezet de inflatie volgen, daalde het welvaartsniveau tussen 1992 en 2005 jaarlijks gemiddeld 0,5%, als we de uitkeringen verhouden tot het gemiddeld loon, of 1% als we de uitkeringen verhouden tot het netto nationaal inkomen per hoofd. De bevriezing van de sociale uitkeringen in de periode 1993-1995 heeft in Nederland geleid voor het substantiële achteruitgang van het welvaartspeil van de sociale minima. In het daarop volgende decennium (1996-2006) bleef het welvaartsverlies voor de meeste minimumuitkeringen door de koppeling met het minimumloon beperkt, behalve voor de minima voor weduwen en weduwnaars die ook in de jaren 1996-1998 bleven dalen, zelfs in reële termen. Globaal genomen is de welvaartserosie van de sociale minima sinds 1992 in Nederland gevoelig hoger dan in België of Frankrijk. Als we de algemene welvaart meten aan de hand van het gemiddeld loon, dan daalde het welvaartsniveau van de minima er jaarlijks met 1 tot 2,5%, gemeten op basis van het netto nationaal inkomen 1,5% tot 3%. De Duitse minimumuitkeringen, en vooral die voor ouderen, liepen in de periode 1992-1995 ook een aanzienlijk achterstand op bij het algemene welvaartspeil, zeker gemeten aan de hand van de gemiddelde bruto-lonen. Sindsdien worden relatief lange periodes van welvaartsvastheid afgewisseld met korte periodes van welvaartsverlies.

Ook als we het verloop van de *netto-uitkeringen* vergelijken met de evolutie van het netto gemiddeld loon, valt op dat de sociale minima zowel in België, Duitsland, Frankrijk als Nederland in de periode 1992-2006 een substantiële welvaartserosie hebben ondergaan (zie figuren 18 tot 23). In België, Duitsland en Nederland liepen de sociale minima vooral tussen 1992 en 2001 een grote achterstand op bij het netto gemiddeld loon; daarna volgden zij wel de evolutie van de nettolonen. Frankrijk volgde een omgekeerd patroon: gedurende de jaren 1990 groeiden het 'minimum vieillesse' en het RMI ongeveer even snel als het netto gemiddeld loon, sinds het begin van de jaren 2000 niet meer. De erosie was het grootst voor alle Nederlandse minima, en de voor Duitse bijstandsuitkeringen voor ouderen, en het minst groot voor de Franse middelgetoetste uitkeringen en de Belgische inkomenswaarborg voor ouderen. De enige minima die in verhouding tot het netto gemiddeld loon sinds 1992 gevoelig gestegen zijn, zijn die voor de Belgische zelfstandigen.

Tengevolge van het Nederlandse besparingsbeleid, daalde het netto beschikbare inkomen van alleenstaanden met *rustpensioen* er van 64% van het netto gemiddeld loon in 1992 tot 51% in 2006 (figuur 18). Terwijl in 1992 deze verhouding in Nederland nog 10 procentpunten boven het Belgische niveau voor werknemers lag, is dit verschil geslonken tot 2 procentpunten in 2006. De Nederlandse overlevingspensioenen liggen in verhouding tot het netto gemiddeld loon nu zelfs onder de Belgische overlevingspensioenen voor werknemers en het Franse 'minimum vieillesse'. Voor België anno 2006 valt op dat de minima voor oudere werknemers er ongeveer op hetzelfde niveau liggen als de bodembescherming voor ouderen in Nederland en Frankrijk, althans in verhouding tot het netto gemiddeld loon. Maar de minima voor ouderen zonder werknemersstatuut liggen veeleer op het - veel lagere - Duitse niveau.

Figuur 14 De welvaartsevolutie van de sociale minima voor ouderen (in % van gemiddeld loon) in België, Duitsland Frankrijk en Nederland (gezinshoofd) (1992=100)

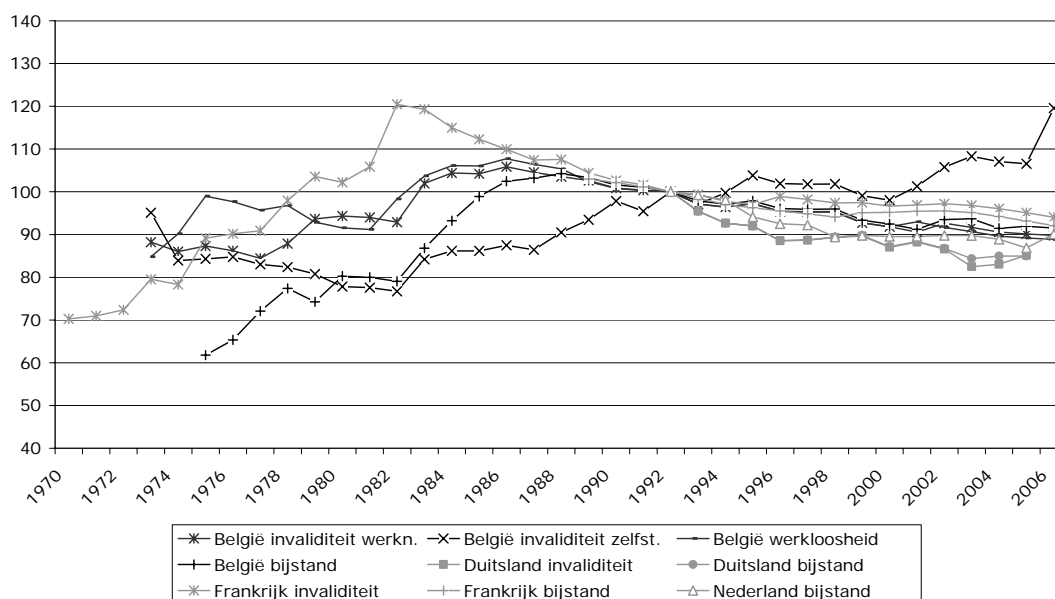

Voetnoot:

Alleenstaande voor overlevingspensioen. Nettobedragen voor Duitsland.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 15 De welvaartsevolutie van de sociale minima voor invaliden en personen op actieve leeftijd (in % van gemiddeld loon) in België, Duitsland Frankrijk en Nederland (gezinshoofd) (1992=100)

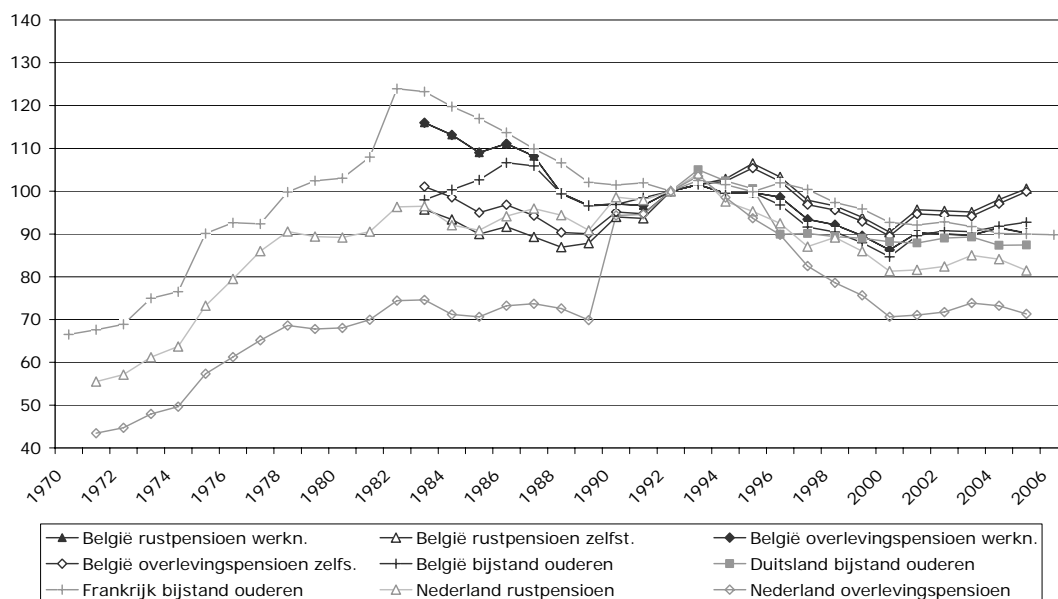

Voetnoot:

Nettobedragen voor Duitsland en Nederland.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

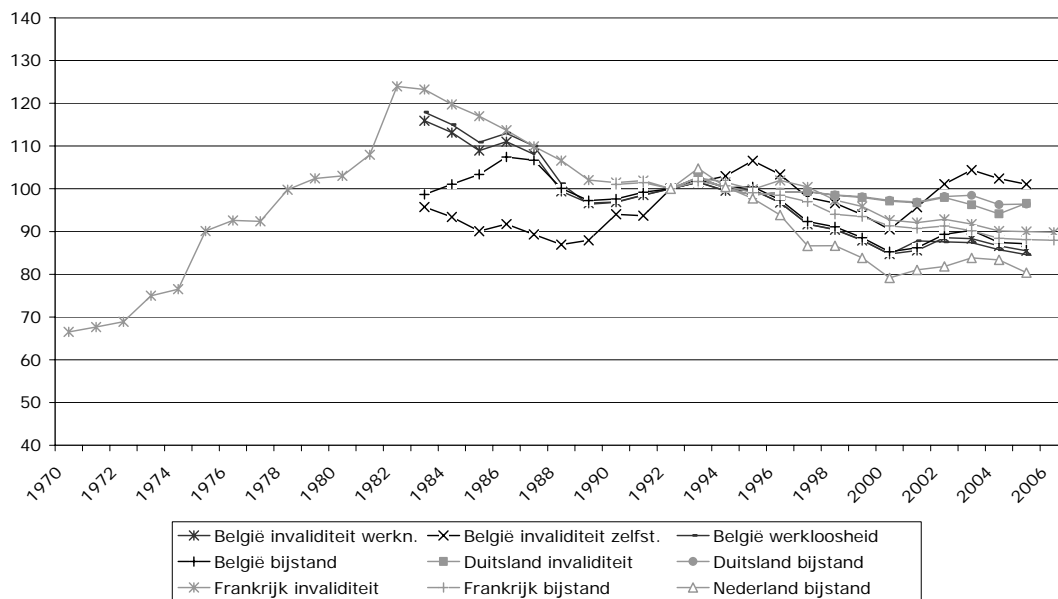
Figuur 16 De welvaartsevolutie van de sociale minima voor ouderen (in % van netto nationaal inkomen per capita) in België, Duitsland Frankrijk en Nederland (gezinshoofd) (1992=100)

Alleenstaande voor overlevingspensioenen. Nettobedragen voor Duitsland.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleecq

Figuur 17 De welvaartsevolutie van de sociale minima voor invaliden en personen op actieve leeftijd (in % van netto nationaal inkomen per capita) in België, Duitsland Frankrijk en Nederland (gezinshoofd) (1992=100)

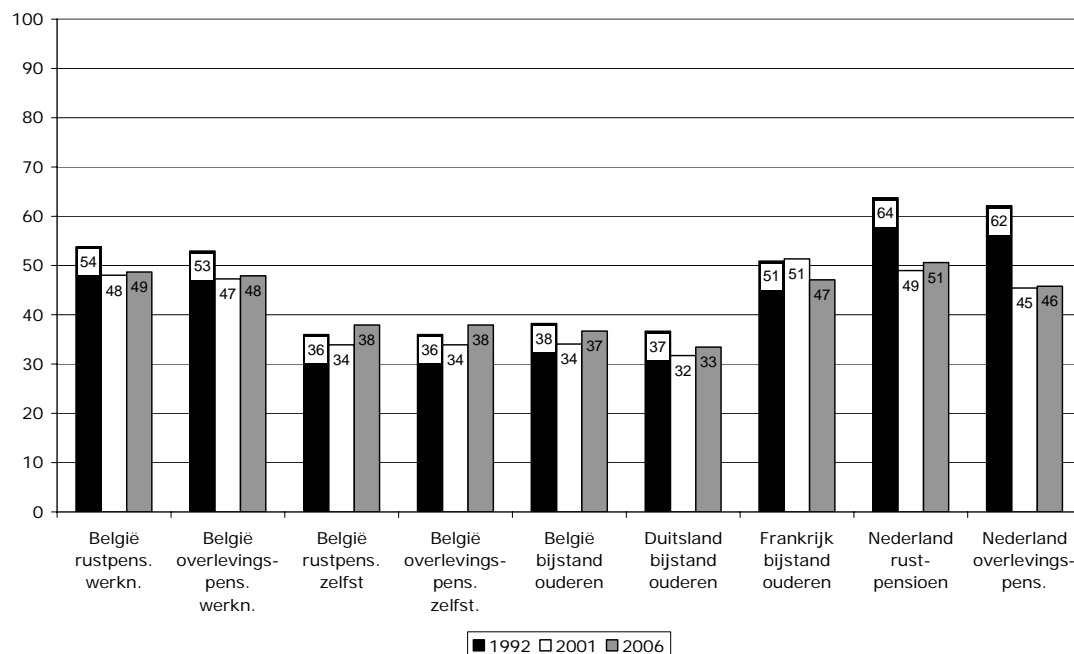

Voetnoot:

Nettobedragen voor Duitsland en Nederland.

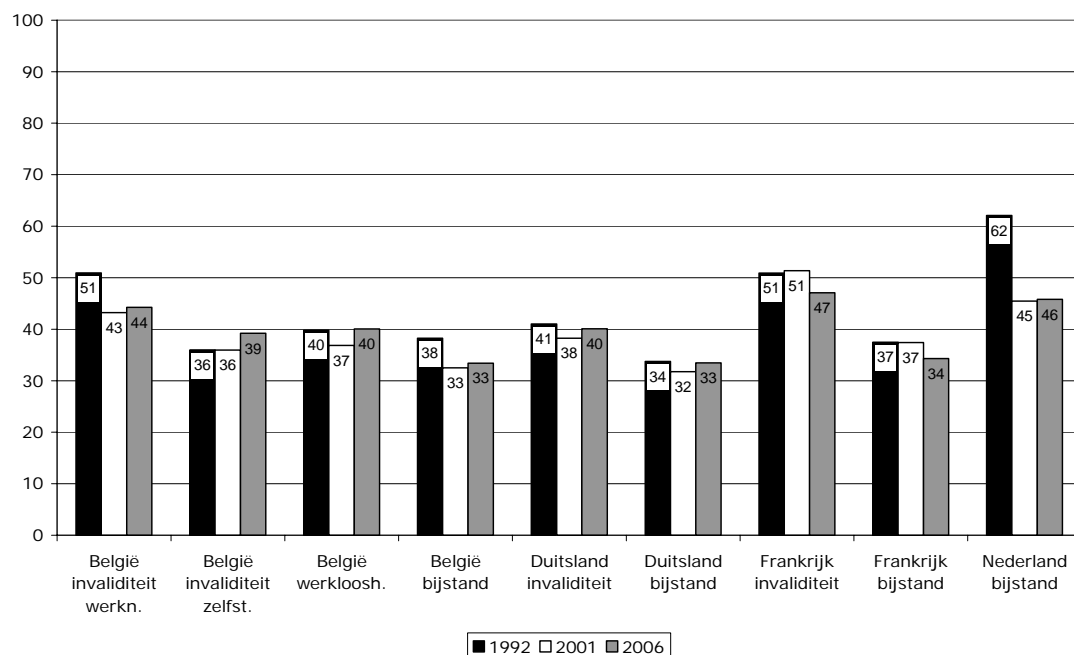
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleecq

Figuur 18 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met een minimumuitkering voor ouderen (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

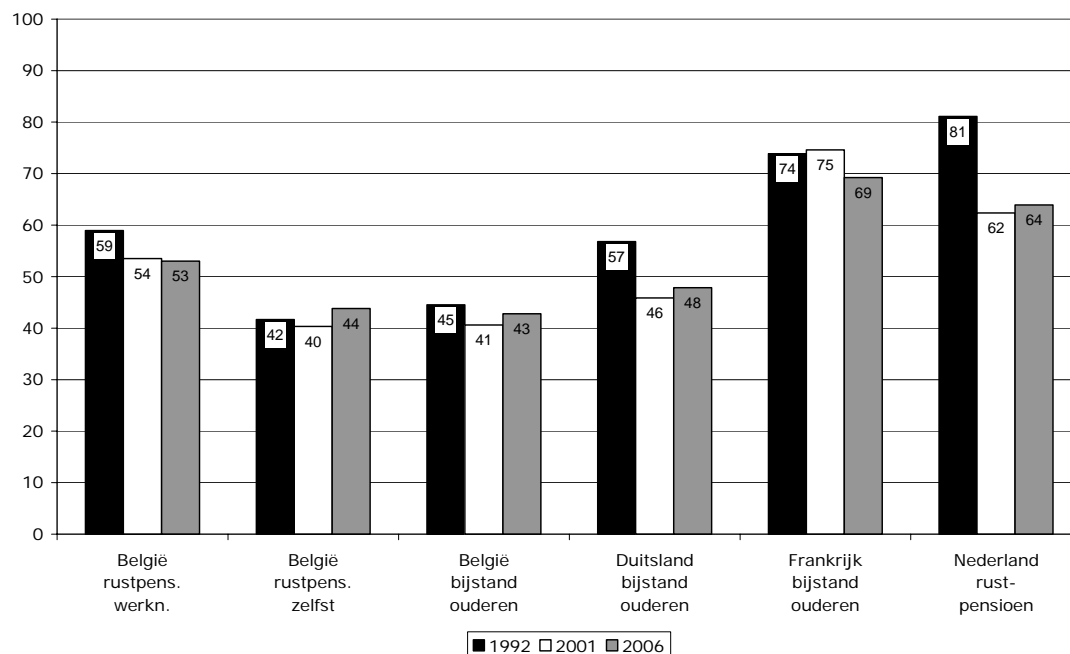
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 19 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met een minimumuitkering voor ouderen (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

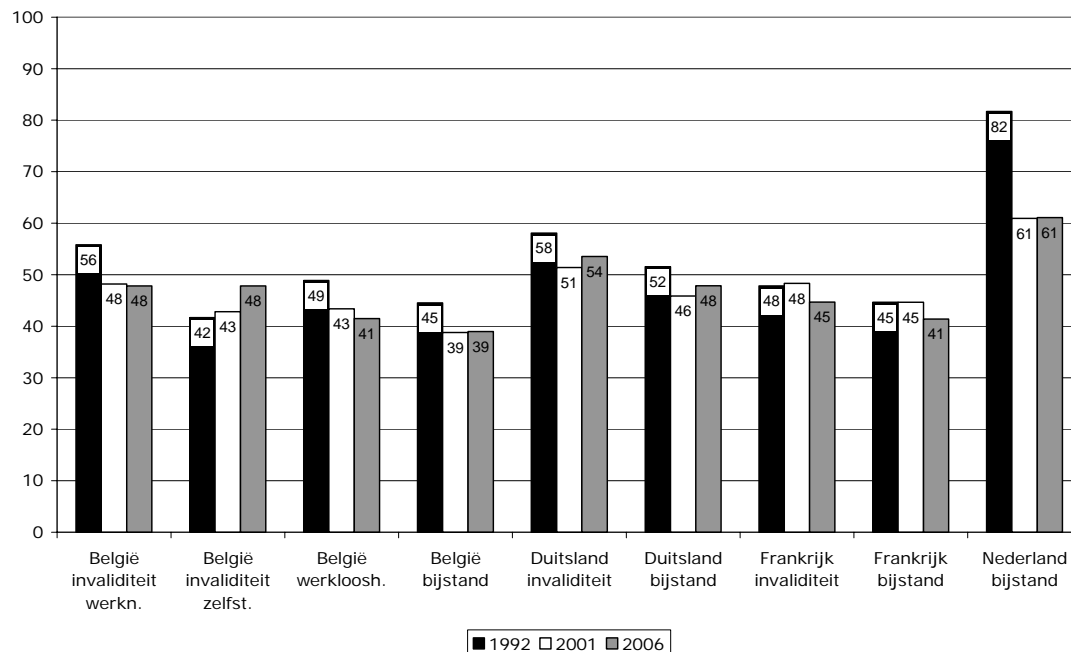
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 20 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met een minimumuitkering voor ouderen (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

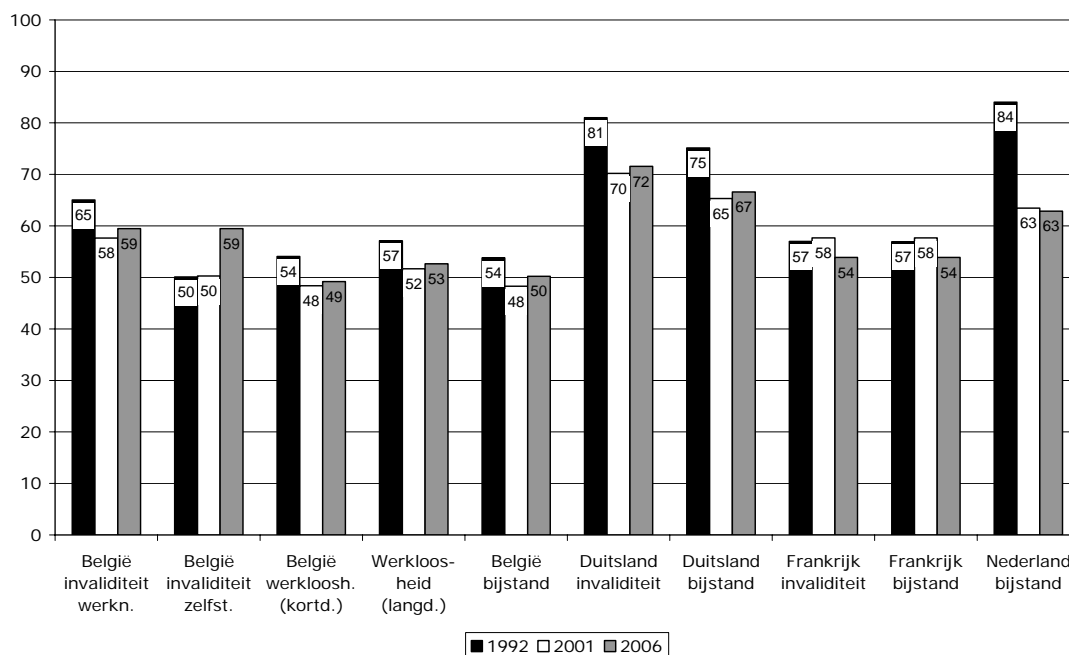
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 21 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met een minimumuitkering voor invaliden en personen op actieve leeftijd (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

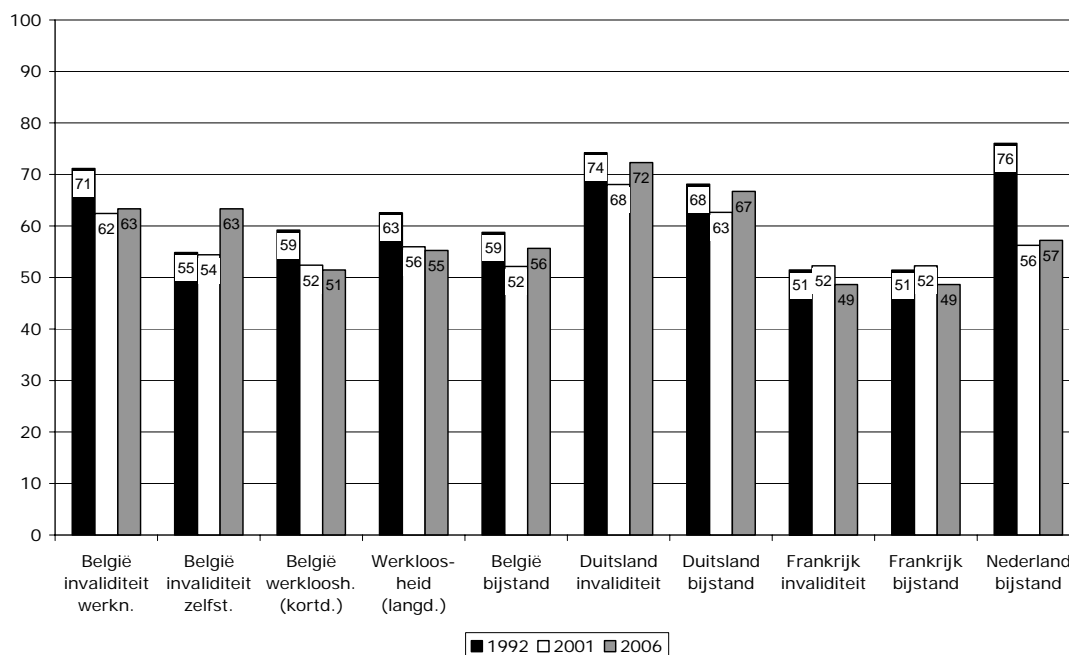
Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 22 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van koppels met 2 kinderen en een minimumuitkering voor invaliden en personen op actieve leeftijd (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 23 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met 2 kinderen en een minimumuitkering voor invaliden en personen op actieve leeftijd (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één gemiddeld loon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

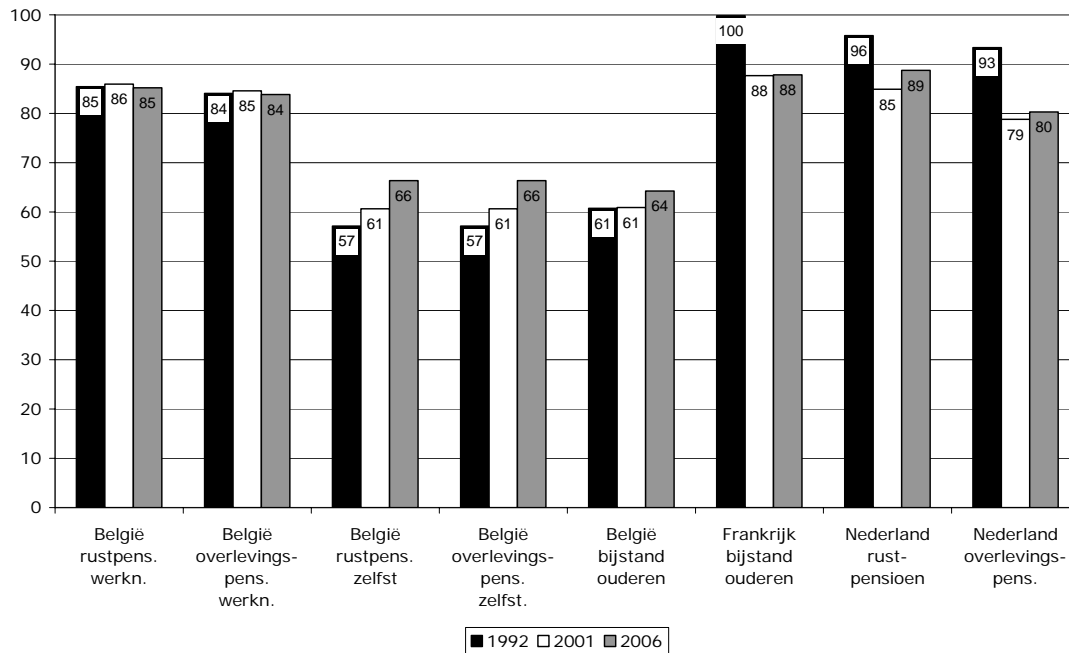

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Ook de uitkeringen voor *invaliden* en *personen op actieve leeftijd* hebben in Nederland sinds 1992 een zeer grote achterstand opgelopen ten opzichte van het netto gemiddeld loon. In 1992 boden de Nederlandse bijstandsuitkeringen (tevens het minimum voor werklozen en invaliden) gemeten aan de hand van het netto gemiddeld loon voor nagenoeg alle gezinstypes een hoger welvaartsniveau dan de bijstandsuitkeringen, werkloosheidsvergoedingen of invaliditeitsuitkeringen in België, Duitsland of Frankrijk. Het nettobijstandsinkomen is er in vergelijking met het netto gemiddeld loon in 2006 nog steeds relatief hoog voor koppels en voor alleenstaanden, al is voor deze laatste categorie de voorsprong met de Belgische of Franse invaliditeitsuitkeringen zeer klein geworden. Maar invaliden en werklozen met kinderen ontvangen in verhouding tot het nettoloon hogere uitkeringen in Duitsland. Het welvaartsniveau van de Belgische invaliditeitsuitkeringen ligt meestal tussen de hoge scores van veelal Nederland en Duitsland (al naargelang gezinstype) en de lage score van veelal Frankrijk in. De Belgische leeflonen zijn behalve voor eenoudergezinnen in vergelijking met onze buurlanden eerder laag. Hetzelfde geldt voor de bodembescherming voor Belgische werkloze koppels, met of zonder kinderen, wiens inkomen niet veel hoger reikt dan het netto-inkomen van leefloongerechtigde gezinnen.

In de figuren 24 en 25 worden de nettominimumuitkeringen voor een alleenstaande vergeleken met het nettominimumloon in België, Frankrijk en Nederland (Duitsland heeft geen nationaal minimumloon). Volgens deze indicator werd de inactiviteitsval voor de gerechtigden op een minimumuitkering in Frankrijk en Nederland in de periode 1992-2001 sterk teruggedrongen, en bleef ze daarna min of meer constant. Dit komt overeen met de globale trend van de sociale minima voor bevolking op actieve leeftijd in België (behalve de zelfstandigen) (cf. supra). Niettemin is de kloof tussen de sociale minima en de minimumlonen in Frankrijk en Nederland veelal kleiner dan in België, en de inactiviteitsval bijgevolg groter. Alleenstaande bijstandsgerechtigden op actieve leeftijd en werklozen ontvangen in Nederland uitkering en huisvestingstoelage die samen 80% van het netto-inkomen van een minimumloner bedragen, in Frankrijk is deze verhouding gelijk aan 64%, in België 58% voor leefloners en 70% voor werklozen. Alleenstaande invaliden hebben in Nederland een netto-inkomen dat 80% van het nettominimumloon bedraagt, in Frankrijk 88%, in het Belgische werknemersstelsel 77% en in het Belgische zelfstandigenstelsel 69%. Het nettorustpensioen voor een alleenstaande bedraagt in Nederland 89% van het nettominimumloon, in Frankrijk 88%, in het Belgische werknemersstelsel 85% en in het Belgische zelfstandigenstelsel 66%.

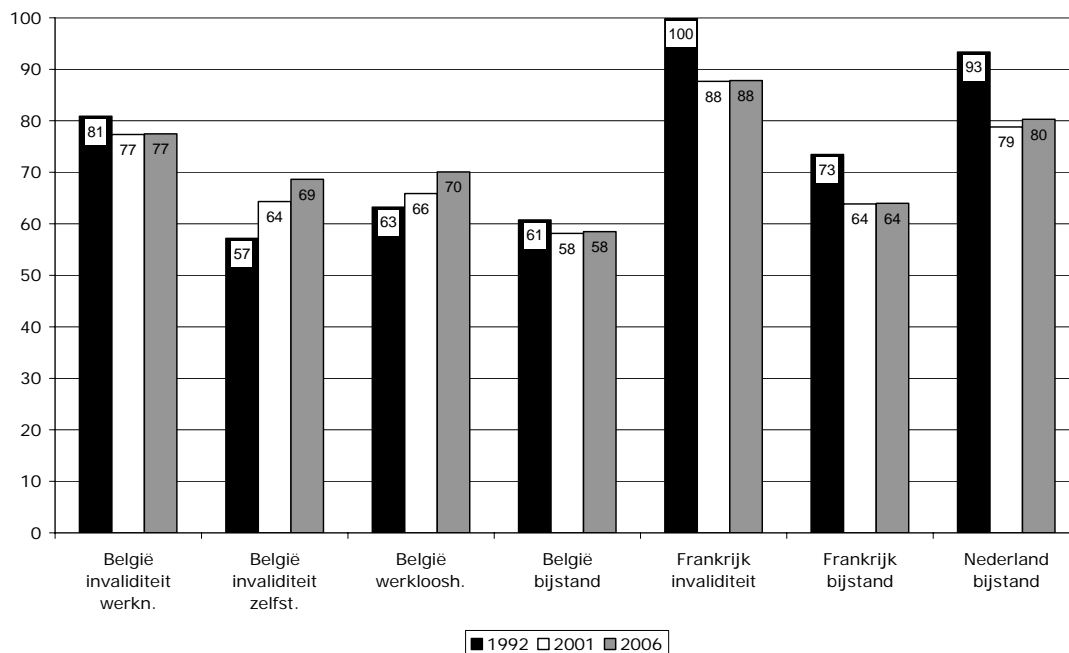
Figuur 24 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met een minimumuitkering voor ouderen (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

Bron:

Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Figuur 25 De evolutie van het netto beschikbaar inkomen van alleenstaanden met een minimumuitkering voor invaliden en personen op actieve leeftijd (in % van netto beschikbaar inkomen van een gelijkaardig gezin met één minimumloon), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 1991-2006

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

Als we de nettominimumuitkeringen vergelijken met de *armoedelij*n (60% van het mediane gestandaardiseerde netto beschikbare gezinsinkomen) dan blijkt dat de sociale minima in België en omringende landen zelden voor alle gezinstypes sociaal adequaat zijn. Alleen de Franse en Nederlandse minima voor *ouderen* reiken tot boven de armoedegrens, voor zowel alleenstaanden als koppels. De Belgische werknemerspensioenen bieden enkel aan alleenstaanden voldoende bescherming tegen inkomensarmoede. In het werknemersstelsel ligt het minimumpensioen voor gezinshoofden 8% onder de armoedelijn. In het Belgische zelfstandigenstelsel en de bijstandsregeling liggen de minima voor alleenstaanden ongeveer 15% en voor koppels ongeveer 25% onder de armoedegrens. In Duitsland reikt de bodembescherming voor ouderen niet hoger dan 70% tot 80% van de armoedelijn.

Ook voor *invaliden* varieert de sociale doelmatigheid van de minimumuitkeringen sterk naargelang het gezinstype. De uitkeringen voor alleenstaanden en/of alleenstaande ouders zijn in de meeste landen, ook in België, even hoog of zelfs hoger dan de armoedelijn. Voor de andere gezintypes – koppels met en zonder kinderen – kan de afstand tot de armoedelijn oplopen van 13% onder de armoedelijn in Duitsland, 17% in België en 19% in Nederland tot meer dan 25% in Frankrijk.

Tabel 4 Het netto beschikbaar inkomen van gezinnen met een minimumuitkering (in % van de armoedelijn voor een gelijkaardig gezin), België, Duitsland, Frankrijk en Nederland, 2006

	Alleenstaand	Koppel	Koppel met kinderen	Alleenstaand met kinderen
Ouderen				
België (rustpens.werkn.)	110	92	-	-
België (overlevingspens. werkn.)	109	-	-	-
België (rustpens.zelfst)	86	76	-	-
België (overlevingspens.zelfst.)	86	-	-	-
België (bijstand)	83	74	-	-
Duitsland (bijstand)	70	78	-	-
Frankrijk (bijstand)	107	115	-	-
Nederland (rustpensioen)	119	106	-	-
Nederland (overlevingspensioen)	108	-	-	-
Invaliden				
België (invaliditeit werkn.)	100	83	86	108
België (invaliditeit zelfst.)	89	83	86	108
Duitsland (invaliditeit)	84	87	95	113
Frankrijk (invaliditeit)	107	74	71	84
Nederland (bijstand)	108	101	81	98
Arbeidsgeschied				
België (kortdurig werkl.)	91	72	71	88
België (langdurig werkl.)	91	72	76	94
België (bijstand)	76	68	72	95
Duitsland (bijstand)	70	78	89	104
Frankrijk (bijstand)	78	69	71	84
Nederland (bijstand)	108	101	81	98

Bronnen: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck (netto beschikbaar inkomen van gezinnen met een minimumuitkering) en Eurostat (armoedelijn : 60% van het mediane gestandaardiseerde netto beschikbare gezinsinkomen)

De minima voor *arbeidsgeschikten* zijn zelden sociaal doelmatig. In Nederland en Duitsland biedt de bijstand telkens voor een aantal gezinstypes bescherming tegen inkomensarmoede. In de andere gevallen loopt de kloof tussen de minima voor arbeidsgeschikten en de armoedelij veelal op van 20% tot 30%; voor eenoudergezinnen is de kloof meestal minder diep (tot 15%).

Over het algemeen blijken de Nederlandse minima het meest adequaat. Uitkeringen voor alleenstaanden en koppels zijn telkens hoger dan de armoedelij en uitkeringen voor eenoudergezinnen liggen er net onder. Enkel voor koppels met kinderen is de afstand tussen de minimumuitkering en de armoedegrens groot. In België, Duitsland en Frankrijk zijn de sociale minima minder vaak sociaal doelmatig. In België bieden alleen de minima voor alleenstaande werknemers op rust en voor invalide alleenstaanden met kinderen bescherming tegen inkomensarmoede. Voor andere invaliden liggen de minima vaak meer dan 10% onder de armoedelij, voor bejaarden zonder werknemersstatuut bedraagt de kloof vaak meer dan 20% en voor arbeidsgeschikten rond de 30%.

4. De wettelijke aanpassingsmechanismen

De voorgaande paragrafen schetsten de koopkracht- en welvaartsevolutie van de sociale minimumuitkeringen in België en buurlanden. De volgende paragrafen bespreken de wettelijke aanpassingsmechanismen die moeten instaan voor hetzij koopkrachtvast hetzij welvaartsvaste uitkeringen. We starten met een inventaris van de aanpassingsmechanismen in Frankrijk, Duitsland en Nederland. Vervolgens wordt aan de hand van deze informatie de recente Belgische regeling kort geëvalueerd.

- *De wettelijke aanpassingsmechanismen in Frankrijk, Duitsland en Nederland*

Alleen in Duitsland en Nederland voorziet de wet regelmatige aanpassingen van de sociale uitkeringen aan de evolutie van de welvaart. In **Frankrijk** worden de sociale minima en de meeste andere sociale uitkeringen jaarlijks⁶ (op 1 januari) aangepast aan de prijsevolutie⁷. Voor het Revenu Minimum d'Insertion wordt sinds 1988 de evolutie van de consumptieprijzen van het voorgaande jaar gebruikt. De indexering van het Minimum Vieillesse gebeurt sinds 2004 op basis van een raming van de prijsevolutie (exclusief tabakswaaren) voor het komende jaar door het INSEE (Institut National de la Statistique et des Etudes). Wanneer de gerealiseerde gemiddelde jaarlijkse inflatie verschilt van de voorspelde prijsstijging dan volgt er ex-post een correctie.

In **Duitsland** wordt het standaardbedrag van de bijstandsregeling ('Eckregelsatz') sinds begin jaren 1990 via twee mechanismen geïndexeerd. Dit standaardbedrag is het sociale minimum voor arbeidsgeschikte alleenstaanden op actieve leeftijd en alleenstaande ouderen (cf. supra) en wordt aangevuld met een percentage per bijkomend gezinslid en met een huisvestingstoelage en andere supplementen die de reële kost van specifieke uitgaven (verwarming, kleding, meubilair,...) moeten dekken.

⁶ Tot 2004 voorzag de wet halfjaarlijkse aanpassingen maar in de feiten werden de uitkeringen slecht één maal per jaar aangepast. In 2004 werd de wet in deze zin aangepast.

⁷ Ook het nationale minimumloon (Salaire Minimum de Croissance (SMIC)) wordt jaarlijks aangepast aan de prijsindex, aangevuld met de helft van de stijging van de koopkracht van de uurlonen van de arbeiders. De andere lonen zijn niet wettelijk gekoppeld aan de prijsevolutie.

Ten eerste wordt het standaardbedrag elke vijf jaar herberekend op basis van een enquête naar het consumptiepatroon bij 75.000 Duitse huishoudens (de Einkommens- und Verbrauchstichprobe (EVS), bij 0,2% van de Duitse private huishoudens). Voor het berekenen van de bijstandsuitkering wordt enkel rekening gehouden met het consumptiegedrag van werkende alleenstaanden met een laag inkomen (d.w.z. een inkomen lager dan 20% van het gemiddeld huishoudinkomen). Per consumptiecategorie (o.a. voeding, kledij, vervoer, gezondheid, vrije tijd, communicatie) wordt een percentage van de gemiddelde uitgaven genomen. De som van de aangerekende bestedingen voor alle categorieën geeft het standaardbedrag voor de bijstandsuitkering. Voor 2003 resulteerde dit in een bedrag van 234 euro.

Ten tweede wordt het standaardbedrag in de bijstandsregeling tussen deze vijfjaarlijkse bevragingen jaarlijks aangepast, op basis van wijzigingen in de 'huidige pensioenwaarde' (Aktueller Rentenwert, het pensioen dat een persoon met een gemiddeld loon zou ontvangen na het betalen van bijdragen gedurende een jaar). Hierbij spelen vier parameters een rol. Een eerste factor is de ontwikkeling van de brutolonen van de verplicht verzekerde werknemers. De zeer lage lonen (< 400 euro) worden buiten beschouwing gelaten evenals het deel van de lonen boven de inkomensgrenzen voor de sociale bijdragen. Een tweede factor zijn de wijzigingen in de bijdrageplicht van werkgevers en werknemers voor de sector pensioenen (in totaal 19.5% van de brutolonen). De derde factor die de ontwikkeling van de pensioenen mee bepaald is de ontwikkeling van het aandeel van de private pensioenen in de inkomensvoorziening van de ouderen. De laatste en recent toegevoegde factor (2005) is de houdbaarheid van de sociale zekerheidsuitgaven, gemeten als de verhouding tussen het aantal gepensioneerden tot het aantal verplicht verzekerde werknemers. Een snelle toename van het aantal gepensioneerden in verhouding tot het aantal bijdrageplichtigen, limiteert de marge voor pensioenaanpassingen. Dit aanpassingssysteem is zeer gevoelig voor overheidsingrijpen, temeer omdat bij de jaarlijkse beslissing over de hoogte van de huidige pensioenwaarde vaak andere factoren in rekening worden genomen dan de wettelijk bepaalde. Zo wordt bijvoorbeeld geargumenteed dat tijdens periodes van zwakke economische groei – en bijgevolg verminderde inkomsten in de sociale zekerheid - stabiele pensioenen moeten zorgen voor stabiele bijdragevoeten. Bijgevolg werd de Aktueller Rentenwert sinds juli 2003 niet meer verhoogd.

In **Nederland** worden de sociale minima sinds 1980 twee maal per jaar (1 januari en 1 juli) aangepast aan de ontwikkeling van het nettominimumloon. Het nettominimumloon is afhankelijk van het bruto minimumloon en de fiscale en parafiscale lasten op dit brutobedrag. Het bruto minimumloon wordt aangepast aan een index die de ontwikkeling van de contractlonen volgt. De contractloongegevens worden verzameld op basis van 259 CAO's waaronder in totaal ongeveer 95% van de CAO-werknemers vallen. De index is gebaseerd op het loon voor de normale arbeidstijd, bindende regelmatig betaalde toeslagen en bindende niet-regelmatig betaalde toeslagen zoals vakantiegeld en eindejaarspremie. Naast deze halfjaarlijkse aanpassingen voorziet de wet de mogelijkheid om het minimumloon en de vakantietoeslag één keer om de vier jaar bijkomend te verhogen. Sinds 1991 definieert de Wet Koppeling met Afwijkingmogelijkheid (WKA) bovendien wettelijke redenen om af te wijken van de indexering van de minimumlonen en de daaraan verbonden sociale uitkeringen. Bij bovenmatige loonontwikkelingen kan de regering beslissen de minimumlonen niet aan te passen met het oog op de mogelijke schade voor de werkgelegenheid. Een tweede afwijkinggrond zijn markante volumeontwikkelingen in de sociale zekerheid die aanleiding kunnen geven tot een premie- of belastingdrukverhoging. Volumeontwikkelingen worden opgevolgd via de verhouding tussen de inactieven en actieven (i/a-ratio). Op basis van deze

twee argumenten werden de minimumlonen en uitkeringen in de perioden juli 1992 – januari 1996 en juli 2003 – januari 2005 bevroren.

- *Het wettelijke aanpassingsmechanisme in België*

Het wettelijke aanpassingsmechanisme in België moest tot voor kort vooral de koopkrachtvastheid van de sociale uitkeringen en lonen garanderen. De sociale uitkeringen – evenals de lonen – worden er sinds 1983 geïndexeerd op basis van de prijsevolutie. Een bijzonder kenmerk van het Belgische systeem in vergelijking met de andere Europese systemen van *prijsindexeringen*, is dat de uitkeringen automatisch gekoppeld zijn aan de prijzen. Telkens wanneer het viermaandelijks gemiddelde van de gezondheidsindex⁸ met 2% is gestegen ten opzichte van de vorige index, worden de lonen en uitkeringen met 2% verhoogd⁹. De gezondheidsindex wordt berekend op basis van de index der consumptieprijzen maar bevat niet de prijzen van een aantal producten die schadelijk worden geacht voor de gezondheid (alcoholische dranken, tabakswaaren), of die sterk afhankelijk zijn van buitenlandse factoren (benzine, diesel). Een belangrijk voordeel van het Belgische en het Franse systeem van prijsindexeringen is dat de koopkrachtvastheid van de sociale minima er gegarandeerd is, wat niet het geval is in Duitsland en Nederland. Een nadeel is dat de welvaartsevolutie van de minimumuitkeringen er volledig afhankelijk is van bovenwettelijke aanpassingen, en dat dergelijke adhoc aanpassingen op de lange termijn zelden compenseren voor de evolutie van het algemene welvaartspeil (zie paragraaf 4).

Sinds het generatiepact beschikt België naast een mechanisme voor koopkrachtaanpassingen ook over een - weliswaar beperkt - reglementair kader voor *welvaartsaanpassingen*, althans voor de sociale zekerheidsuitkeringen¹⁰. Sinds 2006 moet de regering elke twee jaar na advies van de sociale partners de omvang en de verdeling van de financiële middelen vastleggen waarmee de sociale uitkeringen aangepast kunnen worden aan de welvaart. De sociale partners moeten daarbij rekening houden met de ontwikkeling van de werkgelegenheidsgraad, het financiële evenwicht in de sociale zekerheid en de demografische evolutie (de vergrijzing). Meer in het bijzonder dient volgens de wet aandacht besteed te worden aan de economische groei, de verhouding tussen het aantal uitkeringtrekkers en het aantal actieven en mogelijke inactiviteitsvallen. Dankzij deze nieuwe maatregel staan voor 2007 en 2008 een hele reeks van verhogingen op het programma: een verhoging van de minimumuitkeringen in de pensioensstelsels, de werkloosheid, de invaliditeit, de arbeidsongevallen en beroepsziekten, een verhoging van de loongrenzen inzake invaliditeit, arbeidsongevallen en beroepsziekten, een verhoging van de pensioenen en uitkeringen voor invaliditeit, arbeidsongevallen en beroepsziekten die 6 jaar geleden zijn ingegaan en een bijkomende verhoging voor de uitkeringen die 20 jaar geleden zijn ingegaan, een jaarlijkse welvaartsbonus voor gepensioneerden, een verhoging van het vervangingspercentage voor alleenstaande werklozen en invaliden... .

⁸ Sinds januari 1994 gebeurt de indexering van de lonen en uitkeringen op basis van de gezondheidsindex, in plaats van op basis van de index der consumptieprijzen.

⁹ Zie wet van 2 augustus 1971 houdende inrichting van een stelsel waarbij de wedden, lonen, pensioenen, toelagen en tegemoetkomingen ten laste van de openbare schatkist, sommige sociale uitkeringen, de bezoldigingsgrenzen waarmee rekening dient gehouden bij de berekening van sommige bijdragen van de sociale zekerheid der arbeiders, alsmede de verplichtingen op sociaal gebied opgelegd aan de zelfstandigen, aan het indexcijfer van de consumptieprijzen worden gekoppeld.

¹⁰ De wet betreffende het generatiepact van 23 december 2005.

In tegenstelling tot het Duitse en Nederlandse systeem voor welvaartsaanpassingen omschrijft de Belgische regeling niet welke sociale uitkeringen tweejaarlijks aan het algemene welvaartspeil aangepast moeten worden. Hierdoor ontstaat het gevaar dat sommige categorieën van uitkeringsgerechtigden jarenlang verstoken blijven van enige welvaartsaanpassing, temeer omdat voor de bijstandsuitkeringen vooralsnog een reglementair kader voor welvaartsaanpassingen ontbreekt. Het generatiepact definieert evenmin een welvaartsindicator die als leidraad kan dienen bij de onderhandelingen of regeringsbeslissingen. In de Nederlandse en Duitse wetgeving wordt daarentegen expliciet verwezen naar de loonontwikkelingen als welvaartsindicator. In Nederland bepaalt de wet zeer precies welke lonen en looncomponenten in rekening worden genomen. De (netto)uitkeringen er niet rechtstreeks aan de lonen gekoppeld, maar onrechtstreeks via de evolutie van het nettominimumloon. Dankzij deze netto-nettokoppeling blijft de verhouding tussen netto-uitkeringen en nettominimumlonen (en dus ten dele de inactiviteitsval) in Nederland in principe stabiel.

Evenals in Duitsland en Nederland worden in België bij elke welvaartsaanpassing ook socio-economische en demografische factoren in overweging genomen. Het welvaartsverloop van de Nederlandse minima gedurende de jaren 1990 (cf supra) toont aan dat dergelijke afwijkingsmechanismen het nut van een wettelijk systeem voor welvaartsaanpassingen volledig kunnen ondergraven. In België is dergelijk scenario wellicht onwaarschijnlijk, dankzij de bestaande koppeling van sociale uitkeringen aan de prijzen, maar het doet wel de vraag rijzen naar het additionele effect van de nieuwe regeling op de welvaartsevolutie van de sociale minima op de lange termijn. Het blijft met andere woorden afwachten ofdat de sociale minima voortaan gelijke tred zullen houden met het algemene welvaartspeil.

De Duitse wetgeving voorziet niet alleen een mechanisme voor welvaartsvaste sociale minima maar ook een mechanisme dat – en dit is met het oog op armoedebestrijding wellicht belangrijker dan welvaartsvastheid - op regelmatige tijdstippen de sociale doelmatigheid van deze uitkeringen nagaat. Elke vijf jaar wordt daarvoor opnieuw het budget berekend dat nodig is voor de aanschaf van een korf van noodzakelijke goederen en diensten. Deze productkorf wordt niet zozeer samengesteld op basis van normatieve criteria – zoals academici het voorschrijven (zie Storms, 2007¹¹) – maar op basis van het feitelijke consumptiegedrag van lage-inkomensgezinnen. Het voordeel van armoedegrenzen gebaseerd op de budgetmethode is dat zij duidelijk zijn in welke levensstandaard zij toelaten (voor meer over de voor- en nadelen van de diverse armoedematen: zie Atkinson et al, 2002¹²). Voor België beschikken we momenteel alleen over een relatieve armoedenorm (dit is een bepaald percentage van het mediane gezinsinkomen) om de sociale doelmatigheid van onze uitkeringen na te gaan (cf tabel 4). Het is ruim 10 jaar geleden dat een aantal Belgische sociale minima getoetst werden aan een budgetstandaard. Van den Bosch ontwikkelde in 1996 een zogenaamde ‘low cost’ budget (Van den Bosch, 1997¹³). Deze budgetnorm heeft betrekking op een levensstandaard die lager is dan die van het gemiddelde gezin, en waarbeneden het steeds moeilijker wordt om rond te komen. Tabel 5 herneemt enkele resultaten van Van den Bosch.

¹¹ Storms B. (2007), Wat hebben we nodig om rond te komen? Minimumbudgetten en financiële hulpverlening. In: OCMWVisies, 22, (1).

¹² Atkinson T., B. Cantillon, E. Marlier & B. Nolan (2002), Social indicators. The EU and Social Inclusion. Oxford: Oxford University Press.

¹³ Van den Bosch K. (1997), Wat heeft een gezin nodig om rond te komen? Budgetnormen voor drie type-gezinnen. Antwerpen: UFSIA, Centrum voor Sociaal Beleid.
<http://webhost.ua.ac.be/csb/index.php?pg=29&idrec=56&act=2&sk=3&dr=2&filter=1997&zoekterm=>

In 1996 bleken voor huurders op de private markt alleen de minimumpensioenen voor werknemers hoger te zijn dan het 'low cost'-budget voor een alleenstaande bejaarde. De minimale zelfstandigenpensioenen, de bijstandsuitkeringen voor ouderen en de minimale invaliditeitsuitkeringen waren enkel hoger dan de budgetstandaard zonder huur (althans voor de gezinstypes in tabel 5). Dit betekent niet noodzakelijk dat huiseigenaars waarvan de hypotheek afgelopen is kunnen rondkomen met deze uitkeringen; de budgetstandaard houdt geen rekening met de kosten voor het onderhoud van de woning. De minimumuitkering voor werklozen en het bestaansminimum lagen voor koppels met kinderen zelfs onder het 'low cost'-budget zonder huur. De uitkering van een werkloos koppel met twee kinderen en een huurwoning op de private markt lag 18% beneden het 'low cost'-budget, terwijl het bestaansminimum 33% lager was.

In dit opzicht is de geringe koopkrachtstijging sinds 1996 van de werkloosheidsuitkeringen (+2%) en bijstandsuitkeringen voor personen op actieve leeftijd (+4%) bijzonder problematisch. Maar hoe problematisch de levensstandaard van uitkeringsgerechtigden in België momenteel precies is, kunnen we niet bepalen. België beschikt over geen andere armoedenorm dan de Europese relatieve norm.

Tabel 5 Minimumuitkeringen (inclusief gewaarborgde/verhoogde kinderbijslag) in percentage van het 'low cost' budget, België, 1996

	Low cost budget	zonder huur	met sociale huur	met private huur
Ouderen (=alleenstaande bejaarde)				
Rustpensioen werknemers		151	123	105
Overlevingspensioen werknemers		148	121	104
Rustpensioen zelfstandigen		108	88	76
Bijstand		108	88	76
Invaliden (= koppel met kinderen)				
Invaliditeit werknemers		105	97	82
Arbeidsgeschikt (=koppel met kinderen)				
Werkloosheid		92	85	72
Bijstand (bestaansminimum)		86	80	67

Bron: Berekeningen op basis van Van den Bosch, 1997.

5. Conclusies

1. In de periode 2000-2006 werden in België bijna alle bruto minimumuitkeringen verhoogd bovenop de wettelijke prijsaanpassingen. De sociale minima voor zelfstandigen namen het meest in koopkracht toe: van 18% voor de pensioenen tot 29% voor de invaliditeitsuitkeringen. In de werknemersregelingen bedroeg de reële groei van de minimumpensioenen 7%, die van de minima voor werklozen en invaliden slechts 2 à 3%. Ook in de bijstand stegen de uitkeringen voor ouderen (IGO) (15%) veel sterker dan de uitkeringen voor personen op actieve leeftijd (5%).
2. Terwijl de meeste minimumuitkeringen gedurende de jaren 1990 nog een achterstand opliepen bij het algemene welvaartsniveau, werden in de periode 2000-2006 een aantal minima dermate verhoogd dat zij sneller stegen dan het netto gemiddeld loon. Dit was met

- name het geval voor de minimumpensioenen voor zelfstandigen, de invaliditeitsuitkeringen voor zelfstandigen en de inkomensgarantie voor ouderen. De andere sociale minima groeiden minder snel, maar de bovenwettelijke aanpassingen volstonden veelal wel om een verdere welvaartserosie te vermijden.
3. Ondanks de welvaartsgroei tussen 2001 en 2006 blijven de sociale minima voor zelfstandigen met pensioen ver beneden de minimumuitkeringen voor werknemers liggen. Het netto-inkomen van een zelfstandig gezinshoofd met een minimumpensioen is tussen 2001 en 2006 van 42% van het gemiddeld loon geëvolueerd naar 44% van het gemiddeld loon. Maar dit is amper hoger dan de inkomenswaarborg voor ouderen (43%). Voor een gelijkaardig werknemer met rust bedraagt deze verhouding 53%. Ook het minimum voor weduwen en weduwnaars van zelfstandigen ligt nauwelijks boven de IGO. Alleen invalide zelfstandigen hebben sinds januari 2006 een even hoog inkomen als invalide werknemers, tenzij ze alleenstaand zijn zonder gezinslast.
 4. Ook in de ons omringende landen groeien de minimumuitkeringen sinds 1992 minder snel dan het netto gemiddeld loon of het netto nationaal inkomen. De erosie was het grootst voor alle Nederlandse minima, en voor de Duitse bijstandsuitkeringen voor ouderen. In Nederland daalde het netto-inkomen van een koppel met rustpensioen bijvoorbeeld van 81% in 1992 naar 64% in 2006 van het netto gemiddeld loon, in Duitsland van 57% naar 48%, in België van 59% naar 53% en in Frankrijk van 74% naar 69%.
 5. Sinds 2005 beschikt België – naast de automatische koppeling van sociale uitkeringen aan de prijsindex – ook over een wettelijk kader voor welvaartaanpassingen. Alhoewel de welvaartskoppeling van sociale minima in de Nederlandse en Duitse wet veel strikter geregeld is dan in België, leren de ervaringen in deze twee landen dat dergelijke wettelijke mechanismen geen garantie zijn voor welvaartvaste uitkeringen, omdat ze toelaten aan het principe van welvaartsvastheid te verzaken, op grond van overwegingen van socio-economische of demografische aard.
 6. De Duitse wetgeving voorziet niet alleen een mechanisme voor welvaartsvaste sociale minima maar ook een mechanisme dat – en dit is met het oog op armoedebestrijding wellicht belangrijker dan welvaartsvastheid - op regelmatige tijdstippen de sociale doelmatigheid van deze uitkeringen nagaat. Daarvoor wordt elke vijf jaar een minimumbudget voor een alleenstaande opgemaakt. Deze budgetnorm stoelt in de eerste plaats op het feitelijk consumptiegedrag van lage-inkomensgezinnen, en wellicht te weinig op normatieve criteria. Maar de Duitse overheid heeft hierdoor wel een duidelijk beeld van de levensstandaard van gezinnen met een minimuminkomen. In België weten we enkel dat de bodemuitkeringen vaak ver onder de Europese armoedelijn liggen. Een systematische toetsing aan andere – meer budgetgerichte – armoedenormen die in kaart brengen hoe menswaardig je van een minimumuitkering kan leven, ontbreekt.
 7. In België bieden alleen de minima voor alleenstaande werknemers op rust en voor invalide alleenstaanden met kinderen bescherming tegen inkomensarmoede. Voor andere gepensioneerden (die met een zelfstandigenpensioen en een IGO) en andere gezinstypes met een invaliditeitsuitkering (vooral koppels) liggen de minima 10% tot 25% onder de Europese armoedelijn. De minima zijn het meest inadequaar voor werklozen en leefloongerechtigden: hun netto inkomen ligt vaak tot 30% onder de armoedelijn.
 8. Ook de vergelijking met onze buurlanden toont aan dat welvaartsniveau van de sociale minima in België relatief laag is. De minima voor oudere werknemers liggen, in verhouding tot het gemiddeld loon, ongeveer op hetzelfde niveau als de bodembescherming voor ouderen in Nederland en Frankrijk. Maar de minima voor ouderen zonder werknemersstatuut liggen ver onder het Nederlandse of Franse niveau. De Belgische invaliditeitsuitkeringen liggen meestal tussen de hoge Nederlandse en Duitse

uitkeringen en de lage Franse uitkeringen in. De Belgische werkloosheidsuitkeringen en de leeflonen zijn voor de meeste gezinstypes lager dan in de buurlanden.

9. De geringe inkomensbescherming van werklozen en bijstandsgerechtigden in België resulteren in een inactiviteitsval die veel minder uitgesproken is dan Nederland of Frankrijk. Een langdurig werkloze ontvangt in Nederland een bijstandsuitkering en huisvestingstoelage die samen 80% van het netto-inkomen van een alleenstaande met een minimumloon bedragen, in Frankrijk is deze verhouding gelijk aan 64%, in België 58% voor leefloongerechtigden en 70% voor gerechtigden op een werkloosheidsuitkering.

Tabellenbijlage

Tabel B1: De koopkrachtevolutie van de sociale minima in België, Nederland en Frankrijk (gezinshoofd) (prijzen 2006)

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>België</i>												
Rustpensioen - werknemers	721	972	858	922	1.064	1.013	1.043	1.049	1.051	1.090	1.082	1.083
Rustpensioen - zelfstandigen	522	603	533	671	855	798	832	836	838	880	907	942
Overlevingspensioen - werknemers	563	752	675	725	837	797	821	826	828	859	852	853
Overlevingspensioen - zelfstandigen	418	483	426	515	641	599	624	627	628	660	683	711
Bijstand ouderen	406	659	649	739	855	798	832	850	851	879	894	915
Invaliditeit - werknemers	720	972	858	921	1.065	995	990	1.033	1.035	1.034	1.026	1.027
Invaliditeit - zelfstandigen	522	603	533	671	855	798	831	886	919	918	911	1.027
Werkloosheid (kort- en langdurig)	719	831	769	811	938	876	895	900	902	901	894	895
Bijstand actieve leeftijd	406	659	649	739	855	798	794	831	843	832	834	834
<i>Frankrijk</i>												
Bijstand ouderen	695	907	1.059	1.052	1.053	1.097	1.103	1.106	1.101	1.093	1.096	1.095
Bijstand actieve leeftijd				635	633	655	658	659	656	650	650	650
<i>Nederland</i>												
Rustpensioen - werkn. & zelfst.	757	1.013	993	1.206	1.272	1.312	1.319	1.333	1.357	1.359	1.335	1.349
Overlevingspensioen - werkn. & zelfst.	534	696	696	1.040	1.127	1.028	1.035	1.046	1.063	1.067	1.053	1.060
Bijstand actieve leeftijd					1.149	1.125	1.153	1.165	1.178	1.186	1.159	1.201
<i>Duitsland</i>												
Bijstand ouderen					1.112	1.006	1.006	1.015	1.021	1.018	1.017	1.010
Invaliditeit - werkn. & zelfst.					706	718	718	724	713	711	728	723
Bijstand actieve leeftijd					987	1.006	1.006	1.015	1.021	1.018	1.017	1.010

Alleenstaande voor overlevingspensioenen. Nettobedragen voor Duitsland minimumuitkeringen en Nederlandse bijstandsuitkeringen.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

**Tabel B2: De welvaartsevolutie van de sociale minima in België, Nederland en Frankrijk
(bruto-uitkeringen in % van gemiddeld bruto-loon)(gezinshoofd)**

Alleenstaande voor overlevingspensioenen. Nettobedragen voor Duitsland minimumuitkeringen en Nederlandse bijstandsuitkeringen.

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>België</i>												
Rustpensioen - werknemers	40	43	47	46	44	43	43	43	42	43	43	43
Rustpensioen - zelfstandigen	29	27	29	33	35	34	35	34	34	35	36	37
Overlevingspensioen - werknemers	31	33	37	36	35	33	34	34	33	34	34	34
Overlevingspensioen - zelfstandigen	23	21	24	26	27	25	26	26	25	26	27	28
Bijstand ouderen	22	29	36	37	35	34	35	35	34	35	36	36
Invaliditeit – werknemers	40	43	47	46	44	42	41	42	42	41	41	41
Invaliditeit – zelfstandigen	29	27	29	33	35	34	35	36	37	37	36	41
Werkloosheid (kort- en langdurig)	40	37	42	40	39	37	37	37	36	36	36	36
Bijstand actieve leeftijd	22	29	36	37	35	34	33	34	34	33	33	33
<i>Frankrijk</i>												
Bijstand ouderen	40	46	51	46	44	43	44	44	44	43	43	42
Bijstand actieve leeftijd				28	26	26	26	26	26	26	25	25
<i>Nederland</i>												
Rustpensioen - werkn. & zelfst.				53	48	48	47	47	48	47	46	47
Overlevingspensioen - werkn. & zelfst.					58	49	48	48	48	48	47	47
Bijstand actieve leeftijd					43	41	41	41	41	41	40	41
<i>Duitsland</i>												
Bijstand ouderen					41	35	35	35	34	34	34	
Invaliditeit - werkn. & zelfst.					26	25	25	25	24	24	24	
Bijstand actieve leeftijd					37	35	35	35	34	34	34	

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

**Tabel B3: De welvaartsevolutie van de sociale minima in België, Nederland en Frankrijk
(bruto-uitkeringen in percentage van het netto nationaal inkomen per capita) (gezinshoofd)**

Alleenstaande voor overlevingspensioenen. Nettobedragen voor Duitsland minimumuitkeringen en Nederlandse bijstandsuitkeringen.

Bron: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck

	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>België</i>												
Rustpensioen - werknemers			63	56	58	50	52	52	52	53	52	
Rustpensioen - zelfstandigen			39	41	46	39	42	42	41	43	44	
Overlevingspensioen - werknemers			50	44	45	39	41	41	41	42	41	
Overlevingspensioen - zelfstandigen			31	31	35	30	31	31	31	32	33	
Bijstand ouderen			48	45	46	39	42	42	42	43	43	
Invaliditeit – werknemers			63	56	58	49	50	51	51	50	50	
Invaliditeit – zelfstandigen			39	41	46	39	42	44	45	45	44	
Werkloosheid (kort- en langdurig)			57	49	51	43	45	45	45	44	43	
Bijstand actieve leeftijd			48	45	46	39	40	41	42	40	40	
<i>Frankrijk</i>												
Bijstand ouderen			70	61	60	56	55	56	55	54	54	54
Bijstand actieve leeftijd				37	36	33	33	33	33	32	32	32
<i>Nederland</i>												
Rustpensioen - werkn. & zelfst.			67	73	70	60	60	61	63	62	60	
Overlevingspensioen - werkn. & zelfst.			47	63	62	47	47	48	49	49	47	
Bijstand actieve leeftijd					64	51	53	53	55	54	52	
<i>Duitsland</i>												
Bijstand ouderen					116	101	101	102	103	100	101	
Invaliditeit - werkn. & zelfst.					73	72	72	73	72	70	72	
Bijstand actieve leeftijd					103	101	101	102	103	100	101	